

ДРУГИ РАЗРЕД

ЗЕЧИЋИ

- У зору је мајка помиловала своја четири зечића и рекла:
- Одох да тражим хране.
 - Када је прошло подне, један зечић је плачним гласом рекао:
- Гладан сам као вук.
Други зечић се тресао од зиме.
 - Зима ми је.
Трећи зечић је тражио:
- Жедан сам. Дајте ми воде.
 - Четврти зечић није био тужан.
Отрчао је хитро у башту и донио купуса.
Затим је отрчао на извор по воду.
Зечићу више нису били ни гладни ни жедни.

Миленко Ратковић

ПРВИ ДАН У ШКОЛИ

Рече мени учитељица: „Устани, мали!“ Мени ноге клецају и ја буљим у њу, а цио разред ми се окреће.

„Како се зовеш“

„Бранко!“

„А презиме!“

Чудим се ја шта она то мене пита и шта је то презиме.

„Како се презиваш?“ пита она гласније, мисли ваљда да сам глув.

Ја ћутим, ни да бекнем.

„Па како те зову?“ рече учитељица сад некако умилно.

„Баја!“ Кажем ја.

„А како још?“

„Кад се на мене наљуте, зову ме Бјелов“.

„А чији си“?

„Мамин!“, одговорим ја на смијех цијелог разреда.

„Чији си још?“

„Дједов!“, опет ћу ја а један дјечак устаде и рече:

„Молим, учитељице, он се зове Ћопић!“

„Значи зовеш се Ћопић?!“ упита учитељица и чека да ја потврдим.

„Јок!“ кажем ја. „Не зовем се ја Ћопић, наша кућа се зове кућа Ћопића, и цио заселак“.

„Иди бестрага!“ на то ће учитељица. „Како си бистар сваки разред ћеш двије године учити. Ајд сједи дрво на дрво!“

То је био први разговор и мој први дан у школи. Али учитељичино пророчанство, на моју срећу није се баш испунило.

Бранко Ћопић

Клецати- попуштати, савијати се у кољену при ходу или стајању,

Бекнути- испуистити ријеч, проговорити

Умилно – умиљато, благо,

Заселак- издвојено насеље у саставу села

Пророчанство- предсказање, оно што је унапријед речено да ће се догодити

СМЕХА ДЕЦИ

И смеха,
Смеха,
И смеха деци,

Смешан облак небом нек плови,
Учитељ нек прича смешне приче,
Смешни нек су брци у чиче,
И нек су смешни дечји снови.

И смеха,
Смеха,
И смеха деци,

Весела песма нек децу буди,
И нек се весело у кревет оде,
Весело само - ко жубор воде,
Па ће пораста весели људи.

Па зато
Смеха
И смеха деци!

Драган Лукић

ДВА ЈАРЦА

Преко дубоког потока намјестили људи брвно.

Срела се на брвну два јарца.

- Склони се! - викну један.

- Склони се ти, ја нећу! - рече други.

- Е, да видимо ко ће се склонити! – рече први и сави рогове спреман за битку. И други се исто тако нарогуши. Грунуше роговима један на другога и оба падоше у воду.

Доситеј Обрадовић

ЖАБА ЧИТА НОВИНЕ

Седи жаба сама
На листу локвања,
Од жаркога сунца
Штитом се заклања.

Да новине чита,
То вам слика каже,
Ал' не може да нађе
Што јој очи траже.

Знате већ о чему
Жабе бригу воде:
Хоће ли се скоро
Одселити роде.

Јован Јовановић Змај

ВРАБАЦ МАРКО

Целу ноћ падао је снег, па ујутру врапци остали без доручка, у подне без ручка, а увече без вечере. Али Никола на то није ни помислио. Њему је мама спремила и доручак и ручак и вечеру, те се он силно обрадовао снегу и цео дан санкао, клизао и грудвао. Сутрадан, чим се пробуди, Никола скочи на прозор да види да ли је нападао снег, кад тамо – на шљиви под прозором јато врабаца куња.

Мама, да видиш, мама брзо да видиш шта је врапцима! - поче Никола да зове маму. Зима им је, а и гладни су. Снег је покрио све, па немају шта да зобљу.

Па како да им помогнемо, мама?

После доручка скупи мрве са стола па их истреси на прозор.

И Никола тако учини.

У почетку су врапци зазирали, а доцније се навикоше. Најсмелији међу њима није чак ни сачекао да Никола оде с прозора, већ је одмах долетео и почео да зобље мрве.

Никола је њему наденуо име Марко, и док је скупљао мрве обично је говорио:

Ово је за мог пријатеља Марка и његово друштво.

Небојша Николић

ДВЕ РУКЕ

Душан Радовић

Учитељица: Децо, ставите руке на клупе... Сви...Петровићу, Љубице, Небојша...

Драган: Молим, учитељице...

Учитељица: Кажи, Драгане.

Драган: Молим, учитељице, а зашто треба да ставимо руке на клупе?

Учитељица: Хоћу да погледам да ли су чисте, да ли сте исекли нокте...

Драган: А да ли да покажемо обе руке или...

Учитељица: Шта - или?... Колико ти имаш руку?

Драган: Две.

Учитељица: Па што онда питаш?

Драган: Питам зато што ја имам само једну школску руку...

Учитељица: Само једну?

Драган: Јесте. Том школском руком ја пишем, цртам, окрећем листове...

Учитељица: А она друга?

Драган: Она друга је моја приватна рука... За кликере, за блато и уопште – за моје лично играње.

НАМЕРНО И СЛУЧАЈНО

НАМЕРНО је тукао сестру
а СЛУЧАЈНО је ударио.

НАМЕРНО је бацио камен
а СЛУЧАЈНО је разбио прозор.

НАМЕРНО се попео
а СЛУЧАЈНО је пао.

НАМЕРНО је нешто дирао
а СЛУЧАЈНО је покварио.

Није криво НАМЕРНО
криво је СЛУЧАЈНО.

Душан Радовић

ГОЛУБ И ПЧЕЛА

Дође пчела на поток да се напије воде. Стане на један камен и почне да пије. Омакне се с камена, падне у воду и почне се давити. То опази голуб с гране. Откине кљуном један лист с дрвета и баца га пчели у воду. Пчела се попне на лист. И кад јој се крила осуше, она одлете. Другог дана дође ловац у шуму. Опази голуба на грани па нанишани пушком на њега. Опази то пчела па слети ловцу на руку. Бојећи се да га пчела не уједе, ловац махне руком и голуб одлети.

ЊЕНА ОДЈЕЋА

Јелена се спремала да посети своју најбољу другарицу. Отворила је ормар па само преврће по својим стварима. Али никако да се одлучи шта да обуче.

Мама је саветује:

- Обуци ону белу блузицу.
- Коју белу блузицу? – Ону што сам умрљала вишњама или ову умрљану трешњама?
- Могла би обући шарену сукњицу.
- Коју шарену сукњицу? Ову што сам полила соком од малина?
- Онда обуци хаљину.
- Коју хаљину? Је ли ову жуту што сам покапала бресквама?

Јованка Јоргачевић

- Испричај шта се дјевојчици догодило?
- Шта је даље било?
- Изговарај ријечи као што ти говориш: одећа, саветује, посети...

ПИЛЕ

Живело на свету пиле.
Било је мајушно.
Баш овако.

Али оно је мислило да је велико,
правило се важно и високо дигло главу.
Баш овако.

Пиле је имало маму, Шаренперку.
Мама је била баш оваква.

Она је много волеле пиле
и хранила га црвићима.
А црвићи су били баш овакви.

Једанпут је на Шаренперку налетео
Мачак и потерао је према језеру.
А мачак је био баш овакав.

Пиле је остало само поред плота.
Одједном оно виде – узлетео на плот
Петао, протегао шију - баш овако:
-Ку-ку-рику! Зар нисам делија, зар нисам сила?“

Пилету се то много допало и оно је протегнуло шију
- баш овако - и из све снаге запиштало:
- Пи-пи-пи-пи! И ја сам делија! И ја сам сила!“
Али, саплело се и треснуло у бару, баш овако.

У бари је седела жаба.
Угледала пиле и насмејала се:
„Ха-ха-ха! „Ха-ха-ха!
А жаба је била баш оваква.

Тада је пилету притрчала мама.
Сажалила се и помиловала га.
Баш овако.

Љубомир Кљакић

Трећи разред

JESEN U GRADU

Jesen je u gradu najljepša u parku.
Tu svaka klupa liči na barku,
koja tiho sijече vode zlatnog mora,
pa kad se uljulja od blagog šumora,
zastane ispod reda kestenova.

Jesen je u gradu puna zlatnih snova.
I ne treba spustiti snene trepavice;
lišće kao kiša miluje ti lice.
Neki list u kosi završi svoj lijet,
ličeći na zlatni, uspavani cvijet.

Ismet Bekrić

LEDENA GORA

Jednom su se igrali pored rijeke dječak i njegov pas. I najednom odronila se obala i dječak je pao u vodu. Brza voda ga je ponijela u virove i odvukla bi ga sigurno da u vodu nije skočio pas, zaplivaio snažno i izvukao prijatelja. Tada je presrećni dječak, grleći svog spasioca, rekao:

"Ovo ti neću zaboraviti nikad ... nikad!"

Pas je bio odan dječaku. I on je bio radostan što voda nije odnijela njegovog prijatelja, što će opet moći da se igraju po poljima i lugovima...

I igrali su se opet dugo, dugo.

Ali jednog jutra, dječak ne nađe svog prijatelja. Dozivaio ga je, čekaio uzalud. Pošao je da ga traži i tražio ga je svuda. Opet uzalud. Pas se nije vratio, a dani su prolazili, prolazili. Dječak je tugovao. Prestao je da se igra, ali nije prestao da se raspituje za svog nestalog prijatelja, sve dok mu nepoznati putnik ne reče:

"Ako je tvoj pas zalutao u Ledenu goru, nemoj ga više tražiti."

"A kakva je to gora?", upita dječak začuđeno.

Putnik otkri dječaku tajnu planine i dječak odluči:

"Krenut ću da tražim prijatelja."

I krenuo je. Putovao je dugo. Gazio puste ravnice, brda i doline ... dok ne stiže u podnožje

planine, snijegom zametene.

Dočeka ga ledeni dah, prepriječi mu put vjetar. Ali dječak ne stade, već hrabro krenu naprijed u snijeg i vjetar. Zalazio je sve dublje u planinu. Posrtao je, padao, prkosio vjetru, snijegu i ledu... Dozivao je svog prijatelja, odazivao mu se samo vjetar urlikom i jaukom. Bila je strašna, nesavladiva i nemilosrdna planina. Dječak je već počeo da gubi snagu. Počeo je da ga hvata san. Ali još je koračao. Još je prkosio planini.

I tada s dogodilo neočekivano.

Razmakli su iznad planine oblaci, otvorili opet suncu. I ko zna poslije koliko godina, zaigrali su topli zraci po ledu i snijegu i počeli da ih tope. Počela je da se budi, da oživljava planina. Drveće je streslo svoje bijele i debele pokrivače.

I gle čuda! Zapjevala je u šumi ptica, pa onda druga, treća, javljali su se i glasovi sa svih strana, odzvanjali su radošću i srećom. Ispod debelog sniježnog pokrivača izvlačile su se zvijeri, izvlačili su se mnogobrojni i čudni stanovnici planine.

Dječak je dozivao svog psa. Pas je neočekivano dotrčao dječaku.

"Tu si! Živ si!", uskliknuo je dječak.

"Tu sam, prijatelju moj," potvrdio je pas veselim lavežom.

Nije potrebno govoriti koliko su bili srećni što su opet zajedno. Napustili su planinu po kojoj su se lomile ledene gromade, sipale lavine, rušila čitava snježna brda. Žurili su prijatelji da što prije stignu kući. Sa njima je krenula i priča o Ledenoj planini, pa ih je pretekla. Kud god su stizali, čuli su kako ljudi govore:

"Jedan dječak je imao veliko i toplo srce. I dječakovo srce je otopilo Ledenu goru."

ДЈЕЧАК И ПТИЦА

Једне зиме у једном селу разболи се дјечак и никако да оздрави. Лијечили су га свакојако, али ништа није помогло.

Обилазили су га дјечази, његови вршњаци. Забављали су га да му брже прође вријеме доносили му поклоне. Али најчешће га је обилазила мала птица, која је једног јутра гладна и промрзла закуцала на његов прозор. Дјечак је птицу угријао и нахранио, а затим пустио. Отад је птица сваког дана долазила и куцала у стакло, позивајући да јој се отвори. Она и дјечак постадоше велики пријатељи. Дође и прољеће, болесник никако да се дигне из постеље. Само сад је, кроз отворен прозор, сунце бацало у његову собу свијетле снопове и правило шаре по зидовима и поду. И мала птица која није напустила свога пријатеља могла је да уђе без куцања. И улазила је неколико пута на дан.

- Кад бих могао да одем у шуму, пронашао бих пољану на којој је дозрела крупна јагода и одмах бих оздравио – рече једном болесник дјечаку, који га је посјетио.

- Па сад нема јагода у шуми - примјети дјечак. – За јагоде је рано. Прерано.

- Има једна пољана и на пољани једна дозрела јагода – настави упорно болесник.

- Сањао сам ноћас да има. И сигуран сам: кад бих појео ту јагоду, више не бих лежао у постељи.

Док је дјечак то говорио мала птица се сунчала на прозору и слушала. Одлетјела је нагло. Није се више појавила тога дана. Ни сљедећег дана. Њен пријатељ се забринуо. Шта јој се могло догодити? Да ли га је заборавила? А истовремено није престао мислити о црвеној јагоди која би му поправила здравље. Поново је сањао и пољану у шуми и јагоду. Сањао је како се сагнуо да убере јагоду, а није успио. Јагода се измакнула као да је жива. И тада, трећег дана, долетјела је мала птица и спустила се на његову руку. У кљуну је чврсто држала зелену петелјку и на петелјци јагоду. Онакву исту какву је дјечак сањао.

- Ох - ускликнуо је он узимајући јагоду. - Бићу опет здрав. Хвала ти, драга птицо! Сто пута ти хвала.
- Птица је умјесто одговора цвркулала, а развесели се дјечак је почео да је грли и љуби.
- Оздравио је дјечак. Већ сутрадан је устао из постеље, а након неколико дана почео је и да се игра. У врту, испод прозора његове собе, мала птица је савила гнијездо и тако су њих двоје остали нераздвојни пријатељи. Гдје и како је пронашла љековиту јагоду, колико је планина морала да прелети – дјечак није сазнао, али никада није заборавио њену услугу. Стално је говорио:
- Не знам хоћу ли икад стећи бољег пријатеља од мале птице.

Ахмет Хромаџић

МЈЕСЕЧЕВ ГОСТ

Ово је прича о дјечаку који је читаве једне љетне ноћи био Мјесечев гост. Њу ми је причао стари чобанин Коста Плашивук на пространој висоравни планине Рунолиста. Тамо без престанка лута и шапуће хладан повјетарац, па од њега сваки чобанин брзо научи да прича необичне и тужне приче.

Мали Вучић, дјечак о коме прича говори, живио је, на планини код свог поочима, старог чобанина Баје: Више никог на свијету није ни имао. Отац му је погинуо у великом боју на Козари, а мајка и сестра настрадале у сњежној мећави приликом четврте непријатељске офанзиве.

Вучић је помагао старом Баји у чувању оваца. Поваздан је био на пространом пашњаку, гледао с висоравни околне планинске ланце и свијетло плаво небо над собом. Сјетио би се и својих родитеља, па му се све чинило да чује тутањ топова с Козаре и сипкаво шумљење мећаве која завија избјеглице. Од туге би му сузе почеле да капају на мирисну планинску траву.

Пролазећи пашњаком у рано јутро, стари Баја је налазио бокоре неког необичног тужног цвијећа покапаног росом и сјетно је гунђао:

– Гле, опет је мој мали Вучић плакао за родитељима. Овако лијепо цвијеће може да израсте само из дјечијих суза.

Једне звјездане љетне вечери дјечак се сјети да му је сјутра десети рођендан.

Десета година! Ко ме да исприча своју радост што је нарастао тако велики дјечак? Ко ће да му честита рођендан, да му донесе какав било поклон? Да ли ће се можда добри стари чобанин тога сјетити?!

Али добри старац ваздан је лутао некуд по гори, касно се вратио и сад је уморан спавао на својој постељи од маховине. Дјечаку је било жао да га буди и подсећа га на свој рођендан.

Сједио је тако дјечак на прагу пастирске колибе и гледао безбројне трепераве звијезде, кад одједном – иза околног дрвећа поче да расте некакав џиновски црвени пожар.

– Гле, шта је то? – уплаши се малишан, али већ у сљедећем тренутку његово се лице развуче у срећан смијешак – иза дрвећа се показа сјајан и пун Мјесец.

– Добар вече, дјечаче! – јави се Мјесец тихим сребренастим гласом. – Ти још не спаваш?

– Не спавам – одговори дјечак. – Сјутра је мој десети рођендан, па...

– О, па што то одмах не кажеш! – ускликну Мјесец. – Чекај, чекај, у славу твог рођендана морам да украсим и окитим читаву природу.

По читавој шуми мјесец провуче кроз гране танку сребрну паучину, попрска пашњаке с безброј блиставих звјездица, читав камењар заискри сјајним окцима „мачјег злата“. Запали се и бљесну мало горско језеро уоквирено маховином.

– Но, како ти се свиђа, мали мој?

По читавој пољани Мјесец избуди невидљиве свице и они с упаљеним фењерчићима полетјеше на све стране. Оживје пашњак од њиховог сијевања.

– И ово је за твој рођендан, мали мој! – рече Мјесец. – Ти си ноћас мој драги гост.

У дубини шуме Мјесец пробуди све вјeverице и рече им:

– Брзо дајте орахе и љешнике. Треба даровати једног доброг малишана.

Хитре вјeverице појурише горе-доље, десно-лијево, право-криво, стрмоглаво-стрмоного, у свим немогућим и могућим правцима. Разлетјеше се: беру, тресу, тргају, купе и проналазе дарове. Једна је чак доспјела да се завуче и у торбу неког старог чобанина и да отуд, заједно с љешницима, покупи сва оловна зрна за убијање вукова.

– Охо-хо, ово су тек прави љешници! – повика она.

Убрзо се преко обасјане пољане појави поворка вјeverица носећи орахе и љешнике. Заједно с њима био је и један мали дивљи мачак. Видећи у шуми мноштво вјeverица, и он је сам од себе помислио да је вјeverица и кренуо је преко пашњака у томе немирном друштву. Умјесто љешника он је дјечаку носио на поклон једно шарено фазаново перо.

– Ево ти првих дародаваца, дјечаче! – ускликну Мјесец. – Журе се да ти честитају рођендан.

Послије вјeverица Мјесец потражи зечеве и предложи им да и они обиђу малог слављеника и донесу му поклоне.

– Хоп-ла! Идемо, идемо! – повикаше зечеви углас, али кад се поведе ријеч о поклонима, сви објесише уши, јер су били појели све што су имали. Све до посљедњег купусовог листа.

– Кад већ немамо каква поклона, ми ћемо пред малишаном одиграти какву игру – предложи најстарија зечина.

– Можемо, на примјер, ону: „Бојиш ли се мрака, Мјесече?“

– Или оно: „Држи се добро, Жућо!“ – дочека други зец.

Зечја поворка храбро крену кроз шуму, али кад стиже на ивицу пашњака, сви стадоше као укупани. Нико се није усуђивао на отворено поље по овако сјајној мјесечини.

Најзад се стара зечина ипак ојуначи.

– Идем ја напријед, а ви остали за мном.

Зечина зажмири и закорачи преко пашњака, а за њим читава остала дружина све се држећи један другом за реп. У пола пашњака зечина најзад отвори једно своје жуто окце и прогунђа:

– Хм, па баш и није тако страшно!

Мали Вучић од срца се смијао гледајући разне зечје игре почевши од оне „Купус грицка зека мали“, па све до чувене зечје ратничке игре „Нек ми псето види реп“. Пробуђен зечјом грајом, извуче се из своје кућице и овчарски пас Жућа и поспаном прогунђа:

– Овамо, славни играчи, да вас у загрљај стегнем!

На те ријечи зечеви прснуше куд који. Остаде само мали дивљи мачак ратоборно накостијешен, за бој спреман. Послије вјевевица, он се био придружио зечевима, јер су му се биле допале њихове игре.

У част дјечакова рођендана чак су и звијезде приредиле утакмицу у клизању, па су се вратоломно тоциљале и летјеле низ чисто и глатко ноћно небо. За њима је блистао и брзо се гасио сјајан траг.

– Бах, чудна ми чуда! – кисело рече овчар Жућа. – Пустите ви низ небо једног зеца, па ћу ја за час престићи све звијезде!

И један облачак хтио је да нечим обрадује дјечака, па је синую с двије - три муње и покушао да загрми. То му баш није најбоље пошло за руком, јер је још био млад и неискусан. Умјесто грмљавине испало је неко нејасно мумљање слично режању.

– Пхи, то знам и ја! – наруга се Жућа, али се ипак увукао у своју кућицу да му не покисне реп.

Тако је Мјесец читаве ноћи доводио сад овога сад онога да му забављају малог госта и да га обрадују за његов десети рођендан. Тако је и један рогати јеленак одзујао своју ноћну пјесму, а шимшир је изводио једну чудну безгласну игру све док му се није завртјело у глави. Вјетар ноћник причао је некакву чудну причу која није имала ни почетак ни крај, али зато је све што ваља било у средини.

Мали Мјесечев гост најзад је сав срећан оборио главу и чврсто заспао на прагу колибе. Спуштајући се за гору, Мјесец га је још једном помиловао својим златним прстима и утонуо иза дрвећа.

Али још је неко мислио на нашег малишана. Био је то његов добри стари поочим, чобанин Баја.

Ујутру старац пробуди дјечака и весело рече:

– Вучићу, честитам ти десети рођендан! Ево и поклона који сам ти спремио. Погледај само!

Из старчевих руку зачуђено је буљило у дјечака једно мрко чупаво мече.

Гдје ли га је само стари смогао, како ли га је синоћ сакрио да га дјечак не види?!

Заиста, само онај ко много воли могао је да улови један такав поклон за рођендан.

Бранко Ћопић

ЈАБУКА

На брду је расло дрво. На њему је висила румена јабука. Наишао је лопов. Попео се на дрво и кад је хтео да дохвати јабуку, грана се затресла и јабука је рекла: "Нисам ја за тебе".

Откинула се, пала на земљу и почела да се котрља низ брдо. С пропланка су јабуку видели чобани. - Гле лепе јабуке! Настала је свађа око тога ко ју је први угледао. Сви потрчаше према њој. А јабука рече: "Нисам за вас".

Откинула се, пала на земљу и почела да се котрља низ брдо. С пропланка су јабуку видели чобани. - Гле лепе јабуке! Настала је свађа око тога ко ју је први угледао. Сви потрчаше према њој. А јабука рече: "Нисам за вас".

Скрене нагло и откотрља се даље. Котрљала се тако јабука, котрљала и нишла на два путника. Видели је и један и други, и помислили: „Лепе ли јабуке! Узећу је, али да не види мој сапутник“! А јабука рече: "Нисам за вас".

Скрене и откотрља се даље преко ливаде. На ливади је спавао дечак, а девојчица је седела поред њега. Угледала је јабуку и рекла:

“О, дивне ли јабуке! Пробудићу брата, па ћемо је заједно појести“! А јабука се насмешила: "Ја сам за вас". И докотрља се девојчици у крило.

Драган Лукић

БАКА

Hoću da pričam o svojoj baki. Ona mi često kaže:

- Hodi ovamo. Kod mene će te sve proći.
- Ja idem baki. Ne boli me glava. Ne boli me ništa. Ali hoću da me baka požali. Hoću da se baka zabrine za mene. Kroz njenu brigu osetim da je nekome stalo da meni bude što bolje. Ona uvek ima vremena za mene.
- Bako, mnogo sam veseo. Uspelo mi je da uradim što sam hteo - kažem, i šapućem joj sve svoje prestupe.
- Baka se zamisli, grdi me ili odobrava, ali ne prestaje da me gladi po glavi. Njene riječi su samo različite, ali nežnost je ista.
- Jednog dana sam joj rekao:
- Bako, pobeći ću od kuće. Osećam da nešto treba videti, a ono me neće čekati ako odmah ne dođem.
- Baka se zamisli.
- A šta te to neće čekati? Ne možeš ti sve videti.
- Sve bih hteo videti.
- I ako odeš, ne možeš stići na svako mesto. Opet nećeš sve videti.
- Bako, ne odvrćaj me.
- A kud bi hteo?
- Najpre na istok. Onda na sever. Do Kine bih hteo da odem.
- Do Kine. Ako je tako, nije loše. A šta ćeš tamo?
- Rekao sam ti. Ne znam šta me čeka. Samo znam da moram da idem. I ići ću.
- Dobro bi to bilo, što se mene tiče. Ali, neće nas pustiti.
- Zar bi i ti, bako, išla sa mnom.
- Pa naravno – rekla je baka.

- Počeli smo pripreme. Sve noževe koje sam ranije dobio na poklon marljivo sam očistio. Kad čovjek putuje, on nikada nije kod kuće i zato treba da je spreman da se brani.
 - Kada misliš da krenemo?- upita me baka - ujutro ili uveče?
 - Uveče.
 - Koji dan?
 - Prekosutra.
 - Nisam znao zašto baš tada, ali baki sam morao reći određeno.
 - Bako, samo da nas ne primete.
 - To je moja briga.
 - Krenuli smo uveče neometani. Hrabro sam pošao u svet. Levo od mene išla je baka sa povelikim zavežljajem, a ja sam stupao hrabro, ne žaleći ni za čim. Nisam znao ni za jedno mesto u koje treba da stignem. Činilo mi se da je to nepotrebno. U mašti sam video samo dugi, beli put koji se pruža do Kine.
 - Hoćemo li da se malo odmorimo?- upitala je baka.
 - Ne, samo napred – rekao sam odlučno, i zato što se nisam držao za baku, hrabrio sam se stiskajući nož u džepu.
 - Ipak ćemo morati negdje da prespavamo - rekla je ona. - Nećemo izdržati celu noć.
 - Prolazili smo kraj ciglane. Mesec je jasno osvetljavao krovove i zidove. Iz bare su se čuli horovi žaba. To mi je bilo zanimljivo. Rado bih zastao, ali moralo se napred. Daleko je Kina i ko zna kakva me čuda tek tamo čekaju.
 - Jesi li umorna, bako? - upitao sam je.
 - Jesam malo. Nećemo daleko stići ako budemo tako žurili.
 - Odmorićemo se kasnije - hrabrio sam je i prihvatio jednom rukom zavežljaj da joj pomognem. „Daleko je Kina i neću da mi se baka razboli,“ pomislio sam.
 - Kasno je - reče baka. - Vidiš da se već svetla gase.
- Pribio sam se uz baku i ona me ogrnula svojom velikom maramom, jer je počelo da zahladnjava. Zagrejan udobno pod tom maramom, osećao sam - da se ne bih uvredio i kad bi mi baka predložila da me ponese.
- Tebi se spava, mali moj – rekla je. – Kako ćemo da spavamo?
- Nikog ovdje ne poznajemo, a nemamo nijedno ćebe.
- Da, to smo zaboravili, bako. Mnogo smo žurili.
 - Šta ćemo sad?
- Nisam znao da odgovorim. Put je dalek i moraćemo da konačimo na mnogo mesta. Bez bar jednog ćebeta ne vredi nam ni da idemo dalje.
- A da se vratimo kući po ćebe? - upitala je baka, kao da je znala šta mislim.
 - Onda će nas uhvatiti.
- Seli smo na most. Baka me je dobro uvila u maramu.
- Ujutro sam se probudio kod kuće.
- Pst! Nikom ni reči. Nisu nas primetili – šapnula mi je baka.
- Obećao sam da niko neće saznati našu tajnu, a kad se bolje spremimo, krećemo opet.
- Voja Carić

Razgovarajmo o pripovijeci

Kina – velika država na Dalekom istoku

- Razmisli o događajima ove pripovijetke!
- Kako je ovom dječaku kod bake?
- Iz čega se to vidi ?

- Šta se dogodilo jednog dana?
- Kuda su pošli unuk i baka?
- Šta im se sve dogodilo na putu?
- Šta je na kraju rekla baka?
- Kojim se događajem završava ova pripovjetka?

Očigledno je da baka mnogo voli svoga unuka.

Od niza pobrojanih osobina izdvoj one koje se odnose na dječakovu baku!

Baka je: **brižna, stroga, meka srca, zloćudna, dobrodušna, popustljiva, ravnodušna (prema unuku), neosjetljiva.**

Svaku utvrđenu bakinu osobinu obrazloži tako što ćeš u pripovjeci pročitati rečenice koje govore o tim bakinim osobinama.

- Navedi bar tri dječakove osobine i potkrijepi ih rečenicama iz pripovjetke.

Vježbe izražavanja

Pisac kaže da je stupao. Kakav je to hod?

Razmisli i napiši u svesku kojim se još riječima može označiti ljudsko kretanje!

Na drugom mjestu kaže: "U mašti sam video samo dugi beli put" Šta to znači „u mašti sam video“

ŽENIDBA VRAPCA PODUNAVCA narodna

Kad se ženi vrabac Podunavac,
Zaprosio sjenicu djevojku
Tri dni hoda preko polja ravna,
A četiri preko gore čarne,
Zaprosio i isprosio je;
Pa on kupi gospodu svatove:
Kuma svraku dugačkoga repa,
A prikumka ticu sevriljugu,
Starog svata iz osoja žunju,
A djevera ticu lastavicu.
Zdravo svati došli do djevojke,
I zdravo se natrag povratili;
Kad su bili na Kosovu ravnom,
Progovara sjenica djevojka:
"Tiho jas'te, gospodo svatovi,
"Tiho jas'te, tiho besjedite;
"Doleteće kobac avanica,
"Odvesti ce sjenicu djevojku."
Još su oni u riječi bili,
Zaleće se kobac avanica,
I odvede sjenicu djevojku,
Svi svatovi u trn pobjegoše,
Đuvegija u prosenu slamu,
A kum svraka navrh trna čučī.

ЛИСИЧИЦА СЕСТРИЦА И ВУК

Трчи лија, кад- путем сељак тјера товар рибе. Пројело се лији рибице, затрчи се напријед и легне колико је дуга насред пута, као мртва. Приђе јој сељак, додирне је бичем, а она ни да мрдне.

- „Што ће бити жени оковратник за бунду!“ – рекне сељак, узме лисицу, метне је у санке, а он пође испред њих.

А лија прогризе врећу с рибом и почне једну по једну, рибицу по рибицу, да избацује из санки. Избаци сву рибу - па се изгуби. Послије покупи рибице на гомилу и почне да их једе.

Приђе јој потом вук.

- Здраво, лијо!
- Здраво, вујо!
- Рибице ми дај!
- Сам је нахватај!

- Не умијем то ја.
- Научићу те онда.
- Научи лијо!

Добро вујо. Иди ти на ријеку, спусти реп у просјек на леду, сједи и понављај: Хватај се, рибице, велика и мала; хватај се, рибице, велика и мала! Послије извади из просјека реп – па ћеш видјети колико се риба нахватало.

Сиђе вук на ријеку, спусти реп у просјек и стане чекати. А лисица поједе сву рибицу, па и она дође на ријеку.

А мраз све јаче и јаче стеже. Вучји реп се тако заледи.

Лија викне: - Вуци!

Вук повуче, али ништа не вриједи.

Погледа вук наоколо, хтједе лисицу у помоћ да зове, а од ње ни трага ни гласа.

- Побјегла.
 - Толико се рибе нахватало – помисли вук – не да ми се извадити! Читаву ноћ је провео покушавајући да извуче реп.
- Сване и зора. Дођу жене на просјек на воду, опазе вука, па нададну дреку:
- Вук! Вук! Удрите га, удрите!

Дотрче и почну га млатити: ко обрамницом, ко ведром, ко чиме стигне. Вук се трзао, трзао, откине себи реп, побјеже главом без обзира.

„Добро лијо“ – помисли – „вратићу ти мило за драго!“

А лија у том поново огладни, па стане гледати шта би још украла. Увуче се у кућу гдје је сељанка палачинке правила, па упадне у лонац с тијестом, сва се умаже, па бјеж! А вук пред њу.

- Зар се онако учи? Свег су ме испребијали. Реп откинули.

- Е, мој вујо – на то ће лија – теби су реп откинули, а мени главу разбили.

Теби крв тече, мени мозак цури, једва се мичем...

- И то је истина – вели вук – гдје ћеш сирота таква, него узјаши ме, па ћу те ја однијети.

Лисица му се попне на леђа, а вук је понесе. Јаше тако лија вују и тихо одбројава:

- Болан здрава носи, болан здрава носи!
- Шта то збориш, лијице? – упитаће вук.
- Ја, вујо, велим: болан болна носи.
- Тако је, лијице, тако.
- Донесе вук лију пред њену јазбину. Скочи она, сакрије се у јаму, па се онда стане вуку смијати и подсмијавати.

Народна прича

просјек – рупа која се просјече у леду да би се вода могла захватити
обрамница – дебља мотка на чијим се крајевима преко рамена носе судови с
водом

Ведро – посуда за воду

Колико је догађаја описано у причи?

Који су то догађаји?

Шта на основу тих догађаја можеш да кажеш о лисици, а шта о вуку?

Међу догађајима има и смијешних. Који су то догађаји? Шта је у њима смијешно?

Покушај да насликаш најсмијешнији.

Граматицке вјежбе

Препиши из ове приче по три изјавне, упитне и узвичне реченице!

На крају приче је и ова реченица: Донесе вук лију пред њену јазбину.

Овом реченицом се говори да је неко нешто урадио.

Шта је урадио?

Ко је урадио?

Кога?

Гдје?

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД

ЛЕД СЕ ТОПИ

Лица: Божо и Боле (Двориште. Сваки седи на по једном старом сандуку)

БОЛЕ: Је ли Божо, знаш ли ти како се лед пробија?

БОЖО: Не знам, али што те то занима сад када леда нема нигдје сем у фрижидеру?

БОЛЕ: Нисам знао да си тако закржљао! Ја говорим о оном другарском леду, а ти запео!...

БОЖО: Какав ти је то ребус!? У последње време нешто много фантазираш, у чему је ствар?

БОЛЕ: Ма, хтео бих, на сваки начин бих хтео да оној уображеној Гордани докажем како сам ја добар друг, али никако да пробијем лед!

БОЖО: Слушај, ја знам, тај лед се не пробија, него се топи, а то значи....

БОЛЕ: Шта то значи?

БОЖО: То значи полако, постепено, мало-помало...

БОЛЕ: Пробао сам...Прво сам јој украо оловку и сломио је напола...После сам јој сакрио капу...после сам је гурао кад смо излазили из школе...После сам јој отео торбу и закачио је на дрво...И ништа, и ништа... Она све то као да не разуме.

БОЖО: Онда ти остаје још оно последње.

БОЛЕ: Које?

БОЖО: Срце и стрела!

БОЛЕ: А, не, то никако, нећу! Доста сам јој делио чврге, зврчке и чупања! Зар сад још и да је убијем! Ти си полудео, стрела у срце, па то је сигурна смрт, зар ниси видео ниједног каубоја како гине од индијанске стреле!

БОЖО: И ти мени кажеш да сам закржљао, а не знаш да осим индијанске стреле постоји још и она друга – нацртана стрела и срце!

Александар Поповић

РАЗГОВОР О ТЕКСТУ

О чему говори драмска радња овог текста? Израз „пробити лед“ може да има конкретно значење – неким предметом пробити лед. А шта значи тај израз у нашем свакодневном животу? Који то лед треба да пробије Боле? Да ли је изабрао прави начин пробијања леда? Шта га је савјетовао његов пријатељ Божо? У чему се њих двојица не разумију? Шта је Боле све урадио да би пробијо лед? Шта би му ти савјетовао(ла)? Да ли је стварно Боле желио да постане добар друг са Горданом? Шта значи израз „добар друг“ у Болетовом случају? Мислиш ли да је Боле био груб? Зашто? Какав он треба да буде? Какву поуку можеш извући из његовог начина понашања? Ко је „закржљао“ у овом тексту? Зашто? Шта значе нацртана стријела и срце? Мислиш ли да је Боле послушао Божу? Смисли другачији крај драмске радње у овом тексту.

ДРАМСКИ ЛИК И ГЛУМАЦ

Драмски лик је лик у некој драми. Писац драмског текста не мора увијек да прикаже његов спољашњи изглед. У том случају он оставља читаоцу или гледаоцу, ако се драмски текст приказује на позоришној сцени, да га замисли на свој начин. Глумац глуми одређени лик, и то на свој начин, како он замисли да је најбоље. Један исти лик различити глумци глуме на потпуно различите начине.

ХРАБРА МАЈКА

На једној станици гомила људи очекивала је воз који се приближавао. Из гомиле истрча дјевојчица и, прије но је ико очекивао, нађе се на шинама неколико метара испред захуктале локомотиве, која се већ била устремила на дијете.

Људи претрнуше.

Тада из гомиле истрча једна жена. За часак је била на шинама, зграбила дијете и, прије но што су људи могли и узвикнути од изненађења повукла га собом са шина, баш у тренутку највеће опасности. Изгледало је као да су је огромни точкови тешке машине одвукли у страну.

Присутни људи хвалили су храброст ове жене.

- Свакако је то мати оног дјетета – рекли су неки.

Али то није била мајка спашене дјевојчице. Била је то сасвим туђа жена, али мајка.

Чешка народна прича

СЛОБОДНО ВРЕМЕ

Једном Јоци стално се догађа да домаће задатке пише на брзину или да их преписује у школи пред час.

Али то је сасвим разумљиво ако се зна шта све тај јадни Јоца мора да уради у току једнога дана.

Прво он мора да одигра једну утакмицу лопте главама са Мишом.

После тога мора да се потуче са Мишом.

Посе тога мора да звижди степеништем.

После тога мора да стоји на балкону и да кроз једну цевчицу дува зрна пасуља и сувога грашка на пролазнике.

А после тога је страшно жедан и мора да пије воде.

А кад је већ код чесме, онда мора да узме татину четкицу за бријање и да њоме мало насапуни своје лице, и да мало насапуни своје руке, и да мало насапуни своје ципеле... А после тога... ето мора да брзо пође у школу.

Видите, па тај сироти Јоца нема времена, нема ни једног јединог тренутка слободног времена. И онда, онда му се, наравно, не може замерити што домаће задатке мора да пише на брзину – пред сам полазак у школу.

Александар Поповић

ПОДИЈЕЛИ СВОЈЕ МИСЛИ СА НАМА

Какав је дјечак Јоца? Помозите му да пронађе вријеме за домаћи задатак.

Да ли се теби догодило да пишеш домаћи задатак пред сам час? Шта си све тога дана радио(ла)?

НИКАД ДВА ДОБРА

Лица: поштар, Бранкица, Ђока, Милкица, теткица, из летовалишта, дјеца

Конферансије: Нико овдје није био зао ни пакостан а ипак је једна велика завист кружила од једног малог летовалишта до великог града... и од великог града до малог летовалишта.

(Кад се дигне завеса позорница је празна С леве стране са торбом и писмима наилази поштар и продужује ка десној страни. Иза кулиса се чује Бранкичино дозивање..

„Чика- поштаре! Чика поштаре!“ (поштар застаје на средини позорнице Бранкица стиже задихана)

Поштар: Шта је мала?

Бранкица: Чика –поштаре има ли штогод за Бранкицу Недељковић?

Поштар: За Бранкицу Недељковић?... Чекај сад ћу да видим (претура по писмима) У којем броју ти станујеш?

Бранкица: У броју дванаест....

Поштар: Аха ...дванаест... ево десет...једанаест... Бранкица Недељковић! Тачно! Ево једне дописнице са мора (Пружа јој писмо)

Бранкица: Јао! Хвала вам чика – поштаре! Како дуго га чекам! (Бранкица остаје на средини позорнице и чита писмо поштар пролази и нестаје на десној страни.

Наилази Ђока с десне стране)

Ђока: Од кога си то, Бранкице, добила писмо?

Бранкица: Писала ми Милкица из летовалишта.. Ћути кад читам.

Ђока: Милкица! Хи! Из летовалишта. Баш ме занима како се досађује. Тамо нема никакве забаве. Устани, лези, пливај, излази - све на команду. Зато нисам ни ишао са ђацима... Па шта пише?

Бранкица: Па чекај. Нисам још ни ја све прочитала...

Ђоко: Читај наглас, да и ја чујем....

Бранкица: (чита полако и гласно): „Драга моја Бранкице, опрости што се нисам раније јавила. Нисам имала времена. На летовању је тако дивно да се не може описати. Купамо се и пливамо цели дан“

Ђоко: Их, баш по цео дан...А за ручак А одмор после ручка...

Бранкица: Чекај, што си досадан, ако каже цео дан, онда цео дан...(Чита) Имамо и сандолине па се возимо...“

Ђоко: Их, што ја волим да се возим сандолином!

Бранкица: Научила сам и да се гњурам ! Наловила сам пуно шкољки и јежева дубинских, љубичастих и жутих...“

Ђока: Ух, што ја нисам тамо! Да видиш шта бих ја тек уловио.... Она то све покупи на обали када се вода повуче....

Бранкица: Мислиш кад је осека...

Ђока: Дабоме кад је осека...

Бранкица: Ти мислиш ако је моја другарица не уме да се гњура... Чекај да прочитам све (Чита) Донећу свима по једну шкољку, и теби, и Ђоки и Рајку. А сад вас све поздравља и воли и очекује ваше заједничко писмо ваша Милкица. (Жалосно) Јеси ли видео како се они лепо забављају ...А ми?

Ђока: Ми. Ништа. Више ми се не иде ни у биоскип ни у циркус ...ни уопште.

Бранкица: Милкица вади шкољке и јежеве.... Па то је да човек пукне!
Ђока: Стварно да пукнеш од муке... Хоћеш ли јој писати?
Бранкица: Ма морам Нема смисла да јој не пишем. Није она ништа крива што ми нисмо хтели са школом.... Идем одмах да јој пишем....
Ђока: Стварно ми дође да пукнем!
Бранкица: А ти мислиш да је мени лакше....

(Трпезарија летовалишта На средини сто а са стране клупе. Милкица седи у средини Неколико деце са стране.... Вече је . Деца су уморна. Нека деца се поднимила на сто. Нека читају књигу).

I дечак: Јао што сам уморан! Једва чекам да спавам...

I девојчица: Мене све боле руке и леђа од пливања...

II дечак: А види ове жуљеве од веслања...

II девојчица: Јао, што је страшно! Кад ће то проћи?! (улази теткица са писмима Деца скачу)

Деца: Јао, писма! Писма!

Теткица: Писма, децо! Полако само. Без галаме..

I дечак: Има ли теткице нешто за мене?

II дечак: Прво мени!

Теткица: Сви ћете добити... Полако (прозива) Стефановић Светозар

I дечак: Моје!

Теткица: Костић Споменка (добија друга девојчица)

II дечак: (прилази и узима писмо) Ово је моје. Познајем рукопис (отвара и чита писмо)

Теткица: Радић Милкица!

Милкица: То је за мене! Јао! Два писма!

Девојчице: Ко ти је то још писао, Милкице?

Милкица: Сигурно другарица! Јесте. Од Бранкице.

Сва деца: Шта пише?

(Теткица одлази а деца се скупљају око Милкице)

Милкица: Чекајте, сад ћу да видим ...То ми она одговара на писмо

I дечак: Их, шта може да пише! Сигурно се досађује....

II дечак: Не бих сад био у граду...

Милкица: (чита) „Драга Милкице“ ја и Светлана ти пишемо заједнички и просто ти завидимо“.

I дечак: Него шта, морају да завиде!

I девојчица: Па ћути, пусти да чита!

Милкица: (чита) „Код нас нема никаквих новости. Ишла сам трипут у биоскоп. Давали су се цртани филмови...“

Сва деца: (задивљено) Јао, цртани филмови! Благо њима...

Милкица: Пре три дана долазио је теча из Зрењанина па је водио Светлану и мене у циркус. Нисам ти рекла да је у наш град стигао циркус. Гостује још недељу дана и жао ми је што га нећеш затећи...“

I девојчица: Јесте ли видели, децо!

II дечак: Јао, циркус!

Милкица: Па ћутите... „Програм је много леп. Дресирани медведи, само бели, нису црни, па слонове, јао, па клонови ...да видиш само како су смешни...“

I дечак: Е баш нема смисла! Кад нисмо тамо - долази циркус!

II дечак: Мени је криво због цртаних филмова ...Страшно волим цртане филмове!

I девојчица: Ја никад нисам видела дресиране медведе!
II дечак: Као да сам их ја видео!
Милкица (плачљиво): А ја толико волим цртане филмове! Седам пута сам гледала Снежану и Гуливера... па то је да човек пукне од муке!
II дечак: Баш, да пукне!
Сви: Ништа друго него да пукнемо од муке!
(Завеса)

Јованка Јоргачевић

- Препричај овај текст у неколико реченица.
 - Који су главни а који споредни ликови у овом тексту?
 - Како се проводе Бранкица и Ђока који нису отишли на љетовање?
 - Шта они мисле о друштву које је отишло на море?
 - Да ли су Милкица и њено друштво задовољни што љетују на мору?
 - Шта они мисле о проводу дјеце која су остала код куће?
 - Да ли су писма и једне и друге дјеце била искрена? Због чега?
 - Шта мислиш да ли је Милкица била искрена када каже у писму: Ја и Светлана ти заједно пишемо и просто ти завидимо Образложи.
 - Шта значи бити завидљив? Ко је у овоме тексту завидљив? Образложи
 - Зашто се овај текст назива Никад два добра?
 - Изабери народну изреку која одговара овом тексту.
- Тешко дому у ком слоге нема.
Не може и вук сит и све овце на броју.
Више вриједи знати него имати

А ЗАШТО ОН ВЕЖБА

Лица: МИЛЕ и РИСТА

(Сцена без икаквог декора и реквизита. На средини окренут публици – Миле.)

МИЛЕ (вежба: подиже и спушта руке, скакуће у месту као да трчи, чучне па устане и то понови неколико пута; као за себе): Је'н-два! Је'н-два! Је'н-два-три-че-тири!

РИСТА (наилази са леве стране и радознано посматра).

МИЛЕ (погледа га па настави да вежба).

РИСТА: Миле, шта то радиш?

МИЛЕ (не престајући да вежба): Радим... Видиш ваљда шта радим?!

РИСТА: Видим, само не разумем.

МИЛЕ: Вежбам!... Је'н-два! Је'н-два!

РИСТА: А зашто вежбаш?

МИЛЕ: Вежбам да ојачам!

РИСТА: А зашто да ојачаш?

МИЛЕ: Није важно... Ја знам зашто... Је'н-два! Је'н-два!

РИСТА: Па добро, реци ми...

МИЛЕ (стално вежба док говори): А зашто баш теби да кажем?

РИСТА: Па онако; што си такав?

МИЛЕ (за тренутак престане): Хоћу да бијем Жилета! (Наставља да вежба.)

РИСТА: Ког Жилета?

МИЛЕ: Онога до пекаре... Хоћу да га бијем и сад се свакога дана спремам...

РИСТА: А зашто да га бијеш?...

МИЛЕ: Зна он зашто... Написао на плоту кредом: „Миле не зна земљопис“...

Упамтиће он мене...

РИСТА (изненађено): А зато!... (Пауза, док Миле стално вежба.)

Па је л' мислиш да то нешто помаже?

МИЛЕ: Сигурно да помаже!... Да не помаже – не бих вежбао! Је'н-два! Је'н-два!

РИСТА (пажљиво посматра Милета како вежба; шета нервозно око њега): Миле!

МИЛЕ (вежба и не обраћа пажњу на њега).

РИСТА: Миле!

МИЛЕ (не престајући да вежба): Шта је?

РИСТА: Је л' важи да и ја вежбам с тобом?

МИЛЕ: Зашто да вежбаш?

РИСТА: Онако...

МИЛЕ: Не важи!

РИСТА (тражи нешто по џеповима): Миле... Је л' важи да ти дам једну марку па да вежбамо заједно?

МИЛЕ (вежба, само окреће главу према Ристи): Каква је?

РИСТА: Порторико, фина марка...

МИЛЕ (престаје да вежба): Добро, дај! И стани овде поред мене... (Узме марку и настави да вежба.)

РИСТА (стане поред Милета према публици и вежба, гледајући шта Миле ради): Је ли добро овако?

МИЛЕ: Добро је!... Је'н-два! Је'н-два!... А сад мало ово... (Промени вежбу.)

РИСТА: А што? (Престане.) Хајде још мало...

МИЛЕ (почиње да се облачи, закопчава се, као после готове вежбе): Па шта би ти хтео? За једну марку – па цео дан!?

РИСТА: Није важно... Даћу ти још једну марку... Венецуела...

МИЛЕ: Добро онда... Хајде још мало! (Раскопчава са и наставља да вежба.)

РИСТА (вежба гледајући Милета).

МИЛЕ (вежба, па се одједном тргне): Добро, а што си ти толико запео?

РИСТА (не престајући да вежба): Што сам запео?

МИЛЕ: Стварно, што си ти толико запео да вежбаш?

РИСТА (полако престаје да вежба): Онако... треба ми...

МИЛЕ: Шта може теби да треба?!

РИСТА (закопчавајући се и опрезно гледајући у Милета): Може да ми треба. Оно на плоту није написао Жиле, него – ја!

Душан Радовић

З а в е с а

ПИСАК ЛОКОМОТИВЕ

Савлађујући успон уз планину, локомотива је брктала и шиштала, обавијена густом паром и димом. Машиновођа Митар је ту увијек убацивао у ложиште још неколико лопата угља. А кад би се попели на највиши превој, предахнули би обоје – и локомотива и машиновођа. Он би тада извадио кутију дувана и почео савијати цигару.

И управо ту, иза превоја, налазила се усамљена кућа, удаљена стотињак метара од жељезничке пруге. Обична планинска кућа, само са једним прозором, без димњака, па је дим избијао из свих шупљина на крову.

Раније Митар није обраћао пажњу на ту кућу. Али нешто му је постало загонетно. У вријеме проласка воза један дјечак је редовно махао руком. О њему је машиновођа говорио и својој жени:

- И данас је онај мали био на прозору.
- Који мали? Упитала је жена не скидајући поглед са чарапе коју је плела.
- Причао сам ти јуче о оном малишану који увијек стоји на прозору и маше руком.
- Па шта је у томе чудно? Дјечак маше возу, то раде сва дјеца.
- Али овај дјечак је увијек на истом мјесту. Зашто никад није у дворишту, или крај пруге?... Морам га видјети - говорио је стари машиновођа. Али то није могао да учини. Планинска кућа је била далеко од насеља жељезничара, а воз није смио зауставити да би посјетио загонетног малишана. Размишљајући о томе, Митар се досјетио како ће боље видјети дјечака - узеће дурбин.

Када је сутрадан воз избио на планински превој, машиновођа извади из торбе дурбин и поче осматрати планинску кућу. Као и увијек, дјечак је стајао на прозору и махао. Кроз дурбин је изгледао сасвим близу, тако рећи на дохват руке. И тада машиновођа откри оно што је слутио: дјечак је био слијеп. Очи су му биле заклоњене наочарима.

Узбуђен, машиновођа два пута повуче писак. Продоран звук одјекну са околних планина, а малишан, наслућујући да је тај поздрав упућен њему, још јаче замаха објема рукама.

Од тада сваког дана, у исто вријеме, машиновођа је писком локомотиве поздрављао слијепог дјечака. Није ни слутио колико му задовољство тиме причињава.

Пролазили су дани, мјесеци, године.

У жељезничком предузећу је била нека свечаност. Испраћали су старе жељезничаре у пензију. Митар се тешка срца одвајао од своје локомотиве, коју је возио много година. И још нешто је жалио: што више неће видјети слијепог дјечака, неће га поздрављати писком локомотиве....

Слједећег дана воз је прошао поред планинске куће без писка. Малишан који је махао са прозора одједном се растужио. Схватио је да у локомотиви није више његов пријатељ, коме не зна ни боју гласа, ни изглед, али који је сигурно добар. Тешко му је било што престаје игра која је испуњавала задовољством његово празно дјетињство.

У то вријеме, исто тако тужан, сједио је Митар у своме стану. Гледајући часовник, размишљао је:

- Ето, сада дјечак маше, маше... Требало би га поздравити сиреном... Он ће због тога бити цио дан тужан. Помислиће да ми је досадило свакодневно поздрављање. Морам му то објаснити. И коначно, вријеме је да се с њим упознам. Митар обуче капут и крену.

Миленко Ратковић

Превој – мјесто на планини куда пролази пут или жељезничка пруга

- Гдје је живио слијепи дјечак и шта је чинио сваки дан?
- Како је машиновођа Митар сазнао да је дјечак слијеп?
- Зашто је био узбуђен кад је то сазано?
- Шта је учинио? Зашто?
- Шта се од тада догађало сваког дана?
- Кад се дјечак растужио?
- Како се тад осјећао Митар? Шта је у себи мислио? (прочитај то у приповједци)
- О чему се овдје приповједа:
 - о Митровој свакодневној вожњи воза?
 - о дјечаковом свакодневном махању, док је воз пролазио поред његове куће?
 - о доброты једног човјека који је слијепом дјечаку стварао радост?
 - Нађи прави одговор и подвучи га.
 - Сисли наставак приче.

СЕБИЧНИ ЦИН

Сваки дан после подне, кад су се враћала из школе, деца су одлазила и играла се у врту једнога цина. Био је то велик и леп врт, с меком, зеленом травом. Понегде у трави расло је красно цвеће попут звезда, а било је ту и дванаест стабала брескве које су се с пролећа расцветавале нежним цветовима румене и бисерне боје, а у јесен родиле богатим плодом. Птице су седеле на дрвећу и тако слатко певале да су деца застајала у игри и слушала их.

– Што смо ми срећни овде! – докикивала су једно другоме.

Једнога се дана вратио цин. Био је у походу код свога пријатеља људождера и проживео с њим седам година. Кад је протекло седам година, био је изговорио све што му је имао рећи, јер није им био силан разговор, па је одлучио да се врати у свој двор. Кад је стигао, спази децу како се играју у врту.

– Шта ви ту радите? – повика јако, отреситим гласом и деца побегну.

– Мој врт, мој је врт – рече цин – то свако зна, а ја не допуштам никоме да се игра у мојем врту осим мене самога.

Тако је дигао околом висок зид и метнуо плочу с опоменом:

ОНИ КОЈИ ПРЕКРШЕ ЗАБРАНУ УЛАСКА БИЋЕ КАЖЊЕНИ.

Био је он јако себичан див.

Сирота се деца нису сада имала где играти. Покушали су се играти на путу, али пут је био врло прашњав и пун тврдог камења, а то им се није милило. Кад им се сврши

школа, обилазили су око високога зида и разговарали о красном врту иза зида. – Што смо били срећни тамо – говорили су један другоме.

Онда свануло пролеће и сав се крај прекрио ситним цвећем и ситним птицама. Једино у врту себичнога цина била је још увек зима. Птице нису мариле да певају у врту кад у њему нема деце, а дрвеће је заборавило да цвета. Једном провирио из траве красан цвет, али кад је опазио плочу с опоменом, растужио се због деце и опет шмугнуо натраг у земљу те заспао. Једини којима је пријало били су снијег и мраз.

– Пролеће је заборавило на овај врт – клицали су – ми ћемо дакле живети овде целе године.

Снег прекрио траву великим својим белим покровом, а мраз посребрио све дрвеће. Онда позваше ветар северац да се настани с њима и он је дошао. Умотао се у крзно, рикао цео дан по врту и отпиривао димњаке.

– То је дивно место – рече он – морамо позвати град да нас посети.

Тако је дошао град. Сваки је дан три сата трескао у кров на двору док није поразбијао плочице црепа, а затим је облетао око врта колико год је брзо могао. Био је у сивој одећи а леденог даха.

– Не разумем зашто пролеће овако касни – рече себични цин седећи крај прозора и гледајући свој хладни бели врт; – надам се, промениће се време.

Али није било пролећа, па ни лета. Јесен је уродила у сваком врту златним плодом, али није уродила у дивову врту. – Он је пресебичан – говорила је јесен.

Ту је дакле увек била зима, па су ветар северац и град и мраз и снег обигравали између дрвећа.

Једнога је јутра цин лежао будан у кревету па зачуо неку љупку свирку. Звучала му је у ушима тако слатко те је помислио да пролазе краљеви музичари. А заправо је само мала конопљарка певала под прозором, али цин већ одавно није чуо птичју песму у својем врту и учинило му се да је то најкраснија свирка на свету. Град престаде обигравати изнад његове главе, ветар северац се оканио рике, а кроз отворени прозор замирисао диван мирис.

– Мислим да напoкoн свиће пролеће – рече цин те скочи из кревета и погледа кроз прозор.

Шта је видео?

Видео је најлепши приказ. Кроз малу рупу у зиду ушуњала се деца и седе на гранама дрвећа. На сваком дрвету види мало дете. А дрвеће се толико весели што су му се вратила деца да се осуло цвећем и мило се узмахало гранама изнад дечјих глава. Птице лете и цвркућу блажено, а цвеће извирује из зелене траве и смеје се. Био је дражестан приказ, а само је у једном куту још зимовала зима. Био је то најдаљи кут у врту, а тамо је стајао мален дечак. Толико је малешан био да се није могао попети на грану, него је обилазио око дрвета и горко плакао. Бедно је дрво сво било покривено мразом и снегом, а северњак је пухао и рикао изнад њега.

– Пењи се, малишу – рече дрво и сагне своје гране колико год је могло, али дечак је био премален.

А диву се разблажило срце кад је то видио. – Што сам био себичан! – рече он – сада знам зашто пролеће није хтелo осванути. Дићи ћу беднога малишана на вршак на дрвету, а онда ћу срушити зид и мој ће врт бити дечје игралиште до века.

Заиста се јако растужио због оног што је урадио.

Одшуљао се дакле доле, отворио тихано врата и отишао у врт. Али кад су га деца спазила, уплашила се тако да су побегла и у врту настала опет зима. Једино малишан није утекао јер су му очи биле пуне суза и није видео да цин долази. А див се прикрао њему иза леђа, прихватио га нежно за руку и попео га на дрво. А дрво се

одмах расцвало, птице дошле и запевале на дрвету, а малишан раширио руке, загрлио цина и пољубио га. А друга деца, кад видеше да цин није више опак, дохрлила натраг, а с њима дошло и пролеће.

– То је сада ваш врт, мала дечице – рече цин, те узе велику секиру и сруши зид. А кад је свет у дванаест сати одлазио на трг, видео је цина како се игра с децом у најкраснијем врту што су га икада видели.

Цео дан су се играли, а увечер дошли к цину и зажелели му лаку ноћ.

– Али где вам је ваш мали друг? – рече он – онај дечак што сам га попео на дрво.

Цин га је волио јер га је дечак пољубио.

– Не знамо – одговорише деца – отишао је.

– Морате му рећи нека сутра зацело дође – рече цин.

Али деца му рекоше да не знају где он станује, а никада га пре нису видели; и цин се јако ражалости.

Свако после подне, кад заврши школа, долазила су деца и играла се с циним. Али није се више јављао онај малишан, којег је цин волео. Био је јако пријазан свој деци, но гинуо је за својим најбољим малим пријатељем и често је говорио о њему.

– Што бих га волео видети! – знао је говорити.

Протекоше године, а цин је јако остарио и ослабио. Није се више могао играти с децом, него је седео у великом наслоњачу, гледао децу како се играју и дивио се својему врту.

– Имам много красна цвећа – говорио је – али деца су међу свим цвећем најкраснија.

Једнога зимскога јутра, кад се облачио, погледао је на прозор. Није сада мрзео зиму јер је знао да то само пролеће снива, а цвеће отпочива.

Одједном он у чуду протаре очи па гледа те гледа. Заиста је био диван призор. У најдаљем куту у врту осуло се једно дрво љупким бледим цветовима. Гране су му сасвим златне, с грана му висе сребрни плодови, а под дрветом стоји малишан, којег он воли. Сав радостан стрчи цин доле у врт. Похрли травом и приђе детету, а кад му је приступио, зацрвенело му се лице од гнева и он рече:

– Тко се усудио ранити те? Јер на детињим су длановима били белези двају чавала, а белези двају чавала били су на малим ножицама.

– Тко се усудио ранити тебе? – завиче цин – реци ми да тргнем свој велики мач и да га убијем.

– Не! – одговори дете – то су ране од љубави.

– Тко си ти? – запита цин и силан га страх заокупи и он клекне пред дете.

А дете се осмехне цину и рече му: – Ти си ми допустио једном да се играм у твојем врту; данас ћеш ти са мном у мој врт, у рај.

А кад су после подне дотрчала деца, нађоше цина где мртав лежи под дрветом, сав покривен белим цветовима.

Оскар Вајлд

ЧАРДАК НИ НА НЕБУ НИ НА ЗЕМЉИ

Био један цар, па имао три сина и једну кћер, коју је у кавезу хранио и чувао као очи у глави. Кад ћевојка одрасте, једно вече замоли се оцу своме да јој допусти да изиђе с браћом мало пред двор у шетњу, и отац јој допусти. Али тек што изиђе пред двор, у један мах долети из неба змај, шчепа ћевојку између браће и однесе је у облаке.

Браћа отрче брже боље к оцу и кажу му шта је било, и реку да би они ради своју сестру потражити. Отац им допусти да иду да је траже, и да им свакоме по коња и

остало што треба за пут, и тако они отиду.

По дугоме путовању наиђу на један чардак, који нити је на небу ни на земљи. Дошавши онђе, помисле да неће у ономе чардаку бити њихова сестра, па се одмах стану договарати како би се у њег попели, и последије дугога промишљавања и договора, договоре се да један од њих свога коња закоље, и од коже коњске да окроје опуту, па притврдивши један крај од ње за стријелу, да пусте одоздо стријелу из лука да се добро за чардак прихвати, како би се уз њу пети могли. Млађа два брата рекну најстаријему да он свога коња закоље, али он не шћедне, па ни средњи не шћедне, онда најмлађи закоље свога, од коже његове окроји опуту, један крај од ње веже за стријелу, пак је пусти из лука у чардак. Кад дође да се пење уз опуту, опет најстарији и средњи не шћедну се пети, него се попне најмлађи.

Попевши се горе, стане ићи из једне собе у другу, и тако наиђе на једну собу у којој види своју сестру ђе сједи а змај јој метнуо главу на крило па спава а она га биште. Она кад види брата својега, уплаши се и почне га тихо молити да бјежи док се није змај пробудио, али он не шћедне, већ узме буздован, па размахне њиме и удари змаја у главу, а змај иза сна маши се руком на оно мјесто ђе га је он ударио па рече ђевојци: „Баш овђе ме нешто уједе.“ Кад он то рекне, а царев га син још једном удари у главу, а змај опет рече ђевојци: „Опет ме нешто овђе уједе.“ Кад он и трећи пут замахне да га удари, онда му сестра руком покаже да га удари у живот, и он га удари онамо, и како га удари, змај остане на мјесту мртав, а царева га кћи стуриса с крила, па притрчи брату своме, те се с њиме пољуби, па онда узевши га за руку стане га водити кроз све собе. Најприје га уведе у једну собу у којој је био један вран коњ за јаслима привезан с цијелијем такумом од чистога сребра. Потом га одведе у другу собу, у којој је за јаслима стајао бијел коњ с такумом од сухога злата. Најпосле га одведе и у трећу собу ђе је за јаслима био кулатаст коњ и на њему такум драгијем камењем искићен. Кад прође те собе, онда га сестра одведе у једну собу у којој је ђевојка једна седла за златнијем ђерђефом и златном жицом везла. Из те собе одведе га у другу у којој је друга ђевојка златне жице испредала. А најпосле уведе га у једну собу у којој је трећа ђевојка бисер низала, и пред њом на златној тепсији од злата квочка с пилићима бисер кљуцала.

Све ово обишавши и виђевши, врати се натраг у ону собу ђе је змај мртав лежао, па га извуче напоље и баци на земљу, а браћа кад га виде, умало их грозница не ухвати. Потом најмлађи брат спусти најприје сестру своју браћи, па онда све три ђевојке сваку с њезинијем радом, једну за другом; спуштајући ђевојке браћи, сваку је намјењивао чија ће која бити, а кад спусти трећу, и то ону с квочком и пилићима, он њу за себе намијени. Браћа његова, завидећи му што је он био јунак те је сестру нашао и избавио, пресијеку опуту да он не би могао сићи, па онда нађу у пољу једно чобанче код оваца, и преобуку га и мјесто брата свога оцу поведу, а сестри својој и ђевојкама оштро запријете да никоме не казују шта су они учинили.

Послије некога времена дозна најмлађи брат на чардаку да се браћа његова и оно чобанче онијем ђевојкама жене. Онај исти дан у који се најстарији брат вјенчавао, он узјаше на вранца, па баш кад су сватови из цркве излазили долети међу њих, те свога брата, младожењу, удари мало буздованом у леђа, да се одмах с коња праметнуо, па онда одлети опет натраг у чардак. Кад дозна да му се и средњи брат жени, а он у оно исто вријеме кад су сватови из цркве ишли, долети на ђогату, те и средњега брата

онако удари да се одмах с коња праметнуо, па између сватова опет одлети. Напошљетку дознавши да се чобанче његовом ђевојком жени, узјаше на кулаша, и долети у сватове баш кад су из цркве излазили, те младожењу буздованом удари у главу да је на мјесто мртав пао, а сватови онда ђипе да га ухвате, али он не шћедне ни бјежати, него остане међу њима, па се покаже да је он најмлађи царев син а не оно чобанче, и да су га браћа из зависти оставила на ономе чардаку у коме је он сестру нашао и змаја убио, а то све засвједочи и сестра и оне ђевојке. Кад цар то чује, он се наљути на своја два старија сина и оћера их одмах од себе, а њега ожени ђевојком коју је себи изабрао и остави га након себе да царује.

МОЈ ДЕЧАК

Имам дечака. Радознао човек. Пита, а ја – одговарам ли, одговарам. Нешто знам – нешто не знам. Неки пут га, признајем, мада то није лепо, и преварим.

- Има ли непоједив сладолед? – пита тако.

- Нема - кажем, а видим њему жао.

- Ни чололада?

- Ни чоколада.

- Штета – каже озбиљно. А већ се растужио.

„Несавршен је овај свет“, као да говори његова чупава главица.

Шта да радим? Како да га утешим?

- Чекај! - викнем. – Немој се расплакати. – И онда почнем надугачко да му причам. Када заврши школу, а треба да буде радишан, постаће чувен човек, заслужан и славан. Биће понос свога краја. Живеће у изобилју. И тада ће имати све. Чак и непоједив сладолед и непоједиву чоколаду.

- „Сад мени треба“ – клима његова главица. – А то је далеко. Ко ће дочекати?“

- Било је лето па од јаре умекшао асфалт.

- Време је – каже мати – да га водиш код баке. Сад је лепо на селу. Нека пије доста млека. А ваздух планински ће га добро ојачати.

- Тако је - сложим се. И почне спремање за пут. У возу је био добар све до ужине. Мати му је спремила питу од трешања. Загризао парче, упро очи у мене.

- Има ли непоједив колач? – упита изненада.

- Мислиш: једеш га, једеш и већ си сит, а он стоји, ни за мрву се није смањило?“

- Баш такав – рече.

- Таквога нема.

- „Значи, све има свој свршетак“ – као да кажу његове растужене очи.

- И опет се сневесели.

- Код баке чудан постаде: одби се од мене. Од ње се не миче. Све нешто шапћу. И, рекао бих, нешто крију од мене, јер чим приђем, као завереници ућуте. Увече исто: са баком леже. Ја слушам:“ Шу... шу...шу...“ бака шапће, а он тек засмеје се, или ћути – сав се претворио у уво.

- Помирио сам се са судбином. Сад је бакин, кажем, није више мој. Али, чекај, вратићемо се у град. Опет ћеш ти око мене; а ја се нећу дати. Баш тако мислим, кад угледам њега – трчи преко поља мени, а у корпици носи пуно јагода.

- Да те питам нешто? – виче из далека.

- Питај!

- Одговорим и ја, онако, издалека.
- Има ли непоједивих јагода?
- Опет ти исто. Нама. Ето, пробај, па ћеш видјети.
- Значи, све се потроши, све се сврши?
- Тако је... Другачије не може бити.
- Стиже и стаде поред мене. Утом и бака дође. Гледа он баку а у очима му неке враголије.
- А има ли неиспрививих прича?
- Опет на муци, кажем му да нема.
- Како нема! – чуди се мој дјечак. – Погледај, ето неиспрививе приче.
- Бака!
- Јесте, бака.
- Признадох му: - Е, баш си ме надмудрио. Тачно, бака је неиспривива прича. То никако нисам смео заборавити,.
- Насмејасмо се све троје. И ја му честитах.
- Баш је паметан мој дечак, најпаметнији.

Бранко В. Радичевић

Завереници - људи који се тајно договоре против некога или нечега
 Дјечак из ове приче је веома радознао. Шта он све жели да сазна? Зашто је питао: „Има ли непоједив сладолед?“ Шта значи „непоједив сладолед?“ тачно си одговорио: то значи сладолед који се никада не може појести, који је вјечан. Такође не постоје непоједива чоколада и непоједив колач. Да ли то значи да је свијет несавршен? Покушај да објасниш шта значи да је нешто савршено и несавршено. Према овој причи само је бака неиспривива прича. Шта то значи? Њена љубав према дјечаку је велика, бескрајна. Пронађи у тексту реченице које то потврђују.

ЗАДАТАК

Пронађи колико у оваом тексту има дијелова или цјелина и дај им одређене наслове.

БАЈКА О ЛИСТУ

Треперио на грани лист јасена, смејао се и певао:

„Најзеленији сам, најлепши! Нико ми није раван.“

Али, и друго лишће било је зелено, сва шума била је зелена, изузев лишћа брезе које је већ добијало златасту јесењу боју. Лист јасена поверова да с брезом није нешто у реду. „Бити жут док су у шуми сви зелени – сумњиво је и крајње недолично. Требало би припазити на њу, видети шта смера, шта хоће!“ – Лист јасена подозриво ослушну шта међу собом шуми брезино лишће, али оно је шумило што и остала зелена браћа

и на исти начин треперило на ветру. У недоумици јасенов лист одлучи да се обрати за савет најстаријој грани, али грана није имала времена за приче. Наилазила је јесен и она се за њу убрзано припремала. Лист тада одлучи да приупита сунчану зраку, али мала луталица није хтела ни да застане.

Откидали су се дани, лист је треперио на ветру, смејао се и певао:
„Најзеленији сам, најлепши! Нико ми није раван.“

Нико није ни приметио да постаје све прозирнији, све лакши, нити да му се иза леђа прикрада оштрозуби јесењи ветар. Тек на земљи, помешан са лишћем брезе, он виде да је постао жут и осмехну се: „Шта има лошег у томе? Зар и ови око мене нису лагани и жути, сви жути!“ Лист подиже поглед увис и постиђено саже главу. Високо горе, на већ оголеној грани, један лист се зеленио и певао:

„Најзеленији сам, најлепши! Нико ми није раван.“

А једнако, и на ове доле и на ове горе, сунце је бацало своје јесење зраке, док се ветар лоповски шетао између грана.

Гроздана Олујић

Како се понашао лист јасена? Зашто је мислио да њега јесен треба да поштеди? Шта је све чинио да остане на грани? Од кога је све тражио савјет и зашто га није добио? Размисли како би иузгледао живот да на земљи владају вјечна јесен или вјечна зима. Како разумијеш завршетак приче?

ПЕТИ РАЗРЕД

NADŽNJEVA SE MOMAK I DEVOJKA

Nadžnjeva se momak i devojka:
momak nažnje dva'es i tri snopa,
a devojka dvadeset četiri.
Kad uveče o večeri bilo,
momak pije dva'es i tri čaše,
a devojka dvadeset četiri.
Kad ujutro beo dan osvanu,
momak leži, ni glave ne diže,
a devojka sitan vezak veze.

ЈЕТРВИЦА АДАМСКО КОЛЕНО

Храни мајка два нејака сина,
У зле дане у године гладне
Кад је била понајскупља храна:
Ока брашна тридесет динара;
хранила их и отхранила их
на преслици и десници руци.
Кад су деца женидбе дорасла,
обадва је оженила мајка,
довела им две лепе девојке:
Виду Винку, Давиду Ковиљку.
Јетрвице мало живовале,
мало време три година дана;
кад настала година четврта,
свака роди по једнога сина:
Винка Мирка, Ковиљка Маринка.
Ал' не прође ни година дана,
ни година, нит ће половина,
разболе се невестица Винка,
разболе се и хоће умрети,
па дозива своју јетрвицу:
„Ој, Ковиљка, мила сестро моја,
ја болујем и хоћу умрети,
аманет ти сиротица моја,

сиротица и моја и твоја,
пази, секо, сиротицу моју;
кад Маринку бела хлеба сечеш,
подај, секо, и мојему Мирку,
њему подај од хлеба корице –
нек се знаде да је сиротица,
да мој Мирко своје мајке нема.
Ој, Ковиљка, мила сестро моја,
кад Маринку справиш кошуљицу,
моме Мирку закрпи траљицу –
нек се знаде да је сиротица,
да мој Мирко своје мајке нема,
Ој, Ковиљка, мила сестро моја,
кад нам света неђељица дође,
кад изађеш на сокак међ’ друге,
твог Маринка на крило посади,
мога Мирка код себе на земљу –
нек се знаде да је сиротица,
да мој Мирко своје мајке нема.
Ој, Ковиљка, мила сестро моја,
кад нам свето Васкресење дође,
кад на деци рухо покројите,
вашем кројте какво вама драго,
моме кројте чисто рухо црно –
нек се знаде да је сиротица,
да мој Мирко своје мајке нема.
Ој, Ковиљка, мила јетрвице,
кад ми, сејо, у цркву пошећеш,
твог Маринка на руци понеси,
мога Мирка за руку поведи –
нек се знаде да је сиротица,
да мој Мирко своје мајке нема.”
То изусти невестица Винка,
то изусти, па душицу пусти.
Хвала богу, хвала јединоме!
Ковиљка је срца милостива,
она знаде шта је сиротињство
(од малоће сиротица ј’ била):
прије Мирку бела хлеба даје,
прије Мирку нег’ своме Маринку;
прије Мирку скроји кошуљицу,
прије Мирку нег’ своме Маринку;
кадно света неђељица дође,
кад изиђе на сокак међ’ друге,
њеног Мирка на крило посади,
свог Маринка до себе на земљу:
нико не зна да је сиротица,

и да Мирко своје мајке нема.

Кадно свето Васкресење дође,
кад на деци рухо покројише,
какво Мирку, онакво Маринку,
чисти скерлет и зелену свилу.
Свако мисли и свако се диви:
како стрина негује их оба
као да су браћица рођена.
Кад Ковиљка у цркву пошеће,
обојицу води за ручицу,
а сав народ стрину благосиља:
„Ој, Ковиљка, колена адамско,
проста душа твојих родитеља,
који су те породили мудру,
међ’ туђу те браћу оправили,
па ти знадеш шта је сиротињство!”
Боже мили, на свему ти хвала!
Тако ради јетрва Ковиљка:
она храни оба своја сина,
хранила их до седамн’ест лета.
Кад настало лето осамн’есто,
писат пође цареви везире,
писат пође по земљици царској
и он купи на цареву војску:
где с’ у кући четир’ мушке главе,
од четворо узима тројицу;
где с’ тројица, узима двојицу;
где двојица, онде обојицу;
где је један, и оног једнога.
Редак дође Ковиљкином двору
да јој иду Мирко и Маринко,
да јој иду на цареву војску.
Обадва их оправила мајка,
оправила на цареву војску.
Кад је било у боју првоне,
кад у ватру деца ударила,
пуче пушка из те ватре прве,
пуче прва те уби Маринка.
Сам остаде сиротица Мирко,
сам остаде на царевој војсци.
Војевао за девет година.
Кад настала година десета,
прекиде се та царева војска;
не зна Мирко на коју ће страну:
да ли стрини, да ли свету белу.
Окрете се својој милој стрини.
Далеко га она угледала,
па је преда њ стара ишетала:
„Чедо Мирко, а где је Маринко?”
„Ој, бога ми, моја мила мајко, –

јер за другу бољу не знам мајку –
кад смо били у боју првоне,
пуче пушка из те ватре прве,
пуче прва те уби Маринка!”
Заплака се јетрва Ковиљка,
па говори сиротици Мирку:
„Чедо Мирко, оди ближе стрини!
ја не имам да загрлим сина,
а ти немаш да т’ загрли мајка, –
оди, Мирко, да т’ загрли стрина!”

Откријмо

преслица – направа, справа за предење

јетрвица – јетрва, жена мужевљевог брата
(дјевера)

аманет – завјет, жеља којом се неко задужује

Откријмо заједно шта значи кад за неког кажу да је адамско кољено. Ка открићу ће те водити пјесма коју си прочитао/ла.

Шта сазнајеш из уводних стихова? О чему Винка говори на самртничкој постељи? За чим она жали? Каква је улога рефрена: ... **нек’ се знаде да је сиротица, да мој Мирко своје мајке нема?**

Приметио/ла си да народни пјевач говорећи о Мирку користи реч **сиротица**. Објасни зашто је ова именица употребљена у женском роду.

Винка је свог сина Мирка повјерила на чување јетрви Ковиљки. Како Ковиљка поступа према Мирку? Одакле потичу њена доброта и племенитост?

Ковиљка је изгубила сина у рату. Које особине испољава у несрећи која ју је задесила?

Шта је доживјела као награду за своју пожртвованост, њежност и разумјевање туђег бола?

Ковиљка је жена адамског кољена. Тако се каже за сваког човека који је попут ње племенит, који пружа љубав, указује пажњу другима и постојано подноси све животне недаће.

Васкресење – празник Ускрс

ПРВА ЉУБАВ

Заљубио сам се у Персу, нашу комшику, јер она ми је била најближа. Перса је била пегава, носила је жуте чарапе и увек су јој биле искривљене штикле на ципелама.

Док се нисам заљубио, нисам ни обраћао пажњу на њу, али од часа кад сам се заљубио, изгледала ми је божанствено лепа, и довољно ми је било да је видим, ма и из далека, да видим само њене криве штикле, па да се одмах узбудим и похитам јој у сусрет, не би ли што пре срео осмех на њеноме пегавоме лицу.

Она је била ћерка професора који нам је предавао рачуницу и који о мени, не знам зашто, није имао тако добро мишљење. Било јој је девет година и учила је трећи разред основне школе. Љубав сам јој исказао на један необично романтичан начин.

Једном приликом када смо играли жмурке, ми се заједно сакријемо у једно буре, у коме је моја мајка зими киселила купус. Ту, у томе бурету, ја сам јој исказао љубав, и због те миле ми успомене, и данас ме још троне кад год прођем крај каквог бурета. Једанпут се нађемо после школе и пођемо заједно кући. Ја јој дам једну кифлу, коју сам јој сваког петка куповао, јер сам четвртком после подне зарађивао на крајцарицама бар толико да сам могао по једном недељно кифлом да јој изразим симпатију и пажњу. Том приликом сам је озбиљно запитао:

– Шта мислиш, Персо, хоће ли ми те дати твој отац ако те запросим?

Она поцрвени, обори очи и у забуни преби легиштар на три парчета.

– Не верујем! – одговори ми полугласно.

– А зашто? – запитах је узбуђено и пођоше ми сузе на очи.

– Зато што си код њега рђав ђак!

Заклео сам јој се да ћу и ноћу и дању учити рачуницу само да поправим белешку. И учио сам, али зар сам ја могао савладати оно на чему су толико њих сломили своју снагу, – зар сам могао измирити љубав и рачуницу? Имајући да бирам између љубави и рачунице, изабрао сам као лакшу – љубав, и идућега часа, место двојке коју сам досад имао, добио сам јединицу.

Идућега четвртка нисам ништа добио на крајцарицама, зато се у петак ујутру увучем у шифонер и поодсецам са очевих зимских хаљина двадесет дугмета те их продам у школи за десет пара, колико ми је требало за кифлу. На подне сачекам Персу пред њеном школом и, пратећи је, признам јој да сад још горе стојим јер сам добио јединицу из предмета њеног оца. Она болно рече:

– Онда, никад нећу бити твоја!

– Ти мораш бити моја, па ако не на овоме, а оно на ономе свету! – узвикнух ја ове речи које сам неколико дана раније чуо на позоришној представи.

– Како то може да буде? – упита она радознано.

– Отроваћемо се, ако пристајеш.

– А како ћемо се отровати?

– Тако! – наставих ја све одлучније, – попићемо отров!

– Добро! – одговори она решена – пристајем! А кад?

– Сутра, после подне.

– Е, сутра после подне имамо школе – присети се она.

– То јесте – паде и мени на памет. – Не могу ни ја сутра, јер би ми забележили отсуство, а имам их већ двадесет и четири, па би ме могли истерати из школе. Него, ако хоћеш у четвртак после подне, онда немамо школе ни ја ни ти.

Она пристаде и споразумесмо се да ја припремим све за тровање.

Идућега четвртка после подне, ја украдем од куће кутију палидрваца и пођем на уречени састанак са Персом, где ћемо заједно отићи на онај свет.

Састали смо се у нашој башти и сели на траву, а из душа нам се отимао дубоки уздах бола и чежње. Ја извадих из џепа кутију са палидрвцима.

– Шта ћемо сад? – пита Перса.

– Да једемо палидрвца.

– Како да једемо?

– Ето овако! – одговорим ја, па откинем главић и бацим га, а оно дрвце поједем.

– А што то бацаш?

– Па то је гадно.

И она се реши и пружи одлучно руку. Ја откидох главић са палидрвца и дадох јој дрвце. Она узе и поче одважно да га једе. Појела је три, па јој ударише сузе на очи.

– Ја не могу више! Никад у животу нисам јела дрва, не могу више.

- Онда, ти мора да си већ отрована.
- Може бити! – одговори она. – А осећам да ме нешто гребе у гуши.
- Е, то је. Ти си већ отрована! Ја наставих истрајно и поједох девет дрваца, па и ја изгубих апетит и осетих да ме гребе у грлу.
- Свршено је! И ја сам отрован! – рекох свечано, као што у таквоме тренутку треба рећи.

Настаде затим један тренутак мукле тишине, при коме сам ја размишљао колико је четири пута седам, и никако нисам могао да се сетим, а она не знам шта је мислила, али знам да је чачкала зубе, јер јој се било заглавило између зуба једно дрвце. Најзад, она прекиде ту свечану тишину питањем:

– Па шта ћемо сад?

То ме питање доведе у ужасну забуну, јер одиста, пошто смо тровање као главни посао завршили, ја нисам знао шта би сад друго имали да радимо. Најзад, паде ми срећна мисао на памет.

– Знаш шта, пошто смо већ отровани, 'ајде прекрсти се!

Она се прекрсти, а то исто учиних и ја.

– А сад – наставих ја – да идемо својој кући да умremo. Срамота је, знаш, да умremo овде, у башти. Ми смо деца из бољих кућа, па је срамота да умremo у башти!

– Јесте! – рече она и пођосмо.

Цела се ствар, међутим, свршила овако:

Она је отишла кући и замолила мајку да јој спреми постељу да умре. Том приликом јој је признала да се отровала, односно да је јела дрва са мном. Мајка њена, без икаква обзира на њен положај и на њене осећаје, рече:

– Е, кад си могла да једеш дрва у башти, јешћеш их и овде у соби!... Задигла јој је затим сукњицу и почела јој с те стране истеривати оне осећаје који су Перси дубоко у срцу били усађени.

Због тих батина Перса ме је омрзла и тако се свршила моја прва љубав.

Бранислав Нушић

NIJE NAODMET BITI MAGARAC

Jednom ja tako sedeo na stepeništu ispred moje škole, a to je bilo onog proleća kada sam imao u prvom polugodištu dva gripa, jednu upalu pluća i četiri dvojke. Kad sam se poslednji put razboleo, moja učiteljica je kazala mom matorcu da ja to „namerno”! Molim vas lepo, pa koji magarac se namerno razboleva? U stvari, ja sam bio taj magarac i baš sam se namerno razboleo, jer sam bio u trećem razredu, i jer mi se nije išlo u školu.

I tako sam ja sedeo na stepeništu i mislio kako bi bilo dobro da se opet razbolim. I onda su ispred mene stale dve bele čarape sa čiča Glišama... i ja namerno nisam podigao glavu, jer namerno nisam hteo ni sa kim da razgovaram. Onda su te bele čarape sa čiča Glišama sele pored mene, na stepenik. I onda sam video da je to neka devojkica. Svašta! Takve smešne čarape navlače devojkice, a ne devojke!

- Ne smetam ti? - pitala je ta, a već mi je smetala, pa sam zato prećutao.

- Izvini - bila je baš dosadna - da tvoj deda nije slučajno pčelar?

Kako je pogodila? Moj deda je imao košnice na placu ispod Avale!

- Znaš mog dedu?

- Ne, ali mislila sam da te je pčela ubola u jezik, pa ne možeš da govoriš...

Stvarno je bila otkačena!

Onda smo se družili. Sve sam joj ispričala: o školi, o bolesti, o mojim matorcima koji me ne razumeju, o Tamari iz druge klupe, o mojoj učiteljici koja me ne voli... sve.

- A sa časova nemoj da se izvlačiš - kazala mi je. - Tako nećeš da smuvaš Tamaru.

- Nema to veze sa Tamarom - pobunio sam se. - Mene je učiteljica zamrzela.

- Kladim se da nije! - zainatila se.

- Kladim se da jeste! - zainatio sam se i ja.

I opkladili smo se. Baš je bio veliki odmor kada smo se vratili u školsko dvorište, a učiteljica je bila na školskim vratima. I ova otkačena je odmah pitala:

- Izvinite, da li je istina da vi ne volite ovog svog đaka?

Moja učiteljica se nasmejala, nasmejala, pa kazala:

- Nema deteta koje ja ne volim.

- A zbog čega on ima četiri dvojke, izvlači se i ne uči kao pre?

- A to! - opet se nasmejala učiteljica. To je zbog proleća i Tamare iz druge klupe...

Kako je znala?! Učiteljica me je, kao nekada, u prvom i drugom razredu, pomilovala po kosi, a ona u belim čarapama sa čiča Glišama kazala:

- Pa neka ubuduće sedi s Tamarom u drugoj klupi.

Tako je i bilo. Učiteljica me je premestila kod Tamare, pa se više nisam razboljevao i nisam pravio probleme.

A ona u belim čarapama sa čiča Glišama? E, tu sam ispao baš magarac.

To je bila nova pedagogica naše škole!

Gradimir Stojković

У ЦАРА ТРОЈАНА КОЗИЈЕ УШИ

Био је један цар који се звао Тројан. У тога цара биле су уши козје, па је редом звао бербере да га брију; али како је који ишао, није се натраг враћао, јер како би га који обријао, цар Тројан би га запитао шта је видео на њему, а берберин би одговорио да је видео козје уши; онда би га цар Тројан одмах посекао.

Тако дође ред на једног берберина, али се овај учини болестан, па пошље свога момка. Кад овај изиђе пред цара, запита га цар што није мајстор дошао, а он одговори да је болестан. Онда цар Тројан седе те га момак обрије. Момак, бријући цара, опази да су у њега козје уши, али кад га Тројан запита шта је у њега видео, он одговори да није видео ништа. Онда му цар да дванаест дуката и рече му да одсад увек долази он да га брије. Кад момак отиде кући, запита га мајстор како је у цара, а он му одговори да је добро и да му је цар казао да га свагда он брије и покаже му дванаест дуката што је од цара добио, али му не каже да је у цара видео козје уши.

Од то доба овај је момак једнако ишао и Тројана бријао, и за свако бријање добијао по дванаест дуката, и није никоме казивао да цар има козје уши. Али га најпосле стане мучити и грести где не сме никоме да каже, те се почне губити и венути. Мајстор то опази, па га стане питати шта му је, а он му на много запиткивање најпосле одговори да има нешто на срцу. али сме никоме казати, „а да ми је", вели „да коме год кажем, одмах би ми одлакуло." Онда му мајстор рече:

— Кажи мени, ја нећу никоме казати; ако ли се бојиш мени казати, а ти иди духовнику, па кажи њему; ако ли нећеш ни њему, а ти изиђи у поље иза града, па ископај јаму те закопај главу у њу, па у три пута земљи кажи шта Знаш, па онда опет јаму затрпај.

Момак избере ово треће: отиде иза града у поље, па ископа јаму, те у њу завуче главу и у три пута рекне:

— У цара Тројана козје уши! — Па онда загрне земљу, и тако се смири и отиде кући.

Кад после тога прође неко време, али из оне јаме никла зова, и три прута нарасла лепа и права као свећа. Чобанчад, кад нађу зову, одсеку један прут и од њега начине свиралу, али кад почну свирати, свирала издаје глас:

— У цара Тројана козје уши!

То се одмах разгласи по свему граду, а најпосле и цар Тројан сам собом чује како деца свирају:

— У цара Тројана козје уши!

Чувши то, цар Тројан одмах дозове онога берберског момка, па га запита:

- Море, шта си ти огласио народу за мене?

А он се сиромаш стане правдати да није никоме ништа казао, али да је видео шта он има. Онда цар истргне сабљу да га посече, а он се препадне, па све по реду искаже како се земљи исповедао па како је сад на ономе месту нарасла зова, од које свака свирала издаје онаки глас. Онда цар седне с њим на кола, и пође на оно место да види је ли истина; кад тамо, али још само један прут нађу. Цар Тројан заповеди да се начине свирала од онога прута да види како ће свирати. Кад они начине свиралу и почну свирати, а свирка издаје глас:

— У цара Тројана козје уши!

Онда се цар Тројан увери да се на земљи не може ништа сакрити, па ономе берберину опрости живот, и после допусти да сваки може долазити да га брије.

TREŠNJA U CVETU

Sva uzavrela,
I sav bela;
U njoj zuzori
Hiljadu pčela.

Zuzore, zuzore
Složno, živo;
Čitaju neko
Drevno štivo.

U miomirisu
Cvetnoga polja
Hiljadu pčela
Istu reč mrmlja.

Milovan Danojević

VIOLINA

Stari violinista je umro.

Bio je to čudotvorni muzičar. Znao je sve pesme na svetu i znao je da ih zasvira bolje od bilo koga drugog. Kada je svirao, duga bela kosa vijorila mu je iznad čela kao da sama svira pesmu južnog vetra. Violinista je uvek dolazio neznano otkud, ali uvek u trenutku kada je ljudima bio najpotrebniji.

Donosio im je radost i smeh. Dolazio je sa pesmom, darivao je njome ljude i ponovo odlazio neznano kuda. Svi su govorili da ima čudotvornu violinu.

Sada je stari violinista umro. Iza sebe je ostavio najlepše pesme, zaveštavajući ih ljudima. Osim pesama, iza njega je ostala samo njegova violina. Nju nije dao nikome. Pre nego što je poslednji put sklopio oči, pozvao je sebi dva svoja najbolja druga - slikara i pesnika.

- Ostavljam je onome ko može najviše, - reče, dade im violinu i oprosti se sa njima.

Slikar i pesnik pogledaše jedan drugog i u istom trenutku pomisliše: "Ja ću dobiti čudotvornu violinu, jer ja mogu više nego ti."

Bila su dva sjajna umetnika. I oni su već bili u godinama, poznavali su svet a iznad svega su bili majstori svog zanata. - Moji stihovi mogu da zatalasaju more, skinu sa neba i najsjajnijiu zvezdu, da općine ljude i životinje, - reče pesnik.

- Ispod moje kičice poteći će reka zamućena jesenjim kišama, od mojih boja u proleće procvetavaju trešnje - odgovori slikar.

Dugo su se umetnici prepirali, sve dok ih sunce nije upozorilo da je već podne. Tada su se postidišeni oprostili od svog prijatelja violiniste.

Pođimo u svet, - predloži slikar - možda možemo negde naći dokaz ko od nas dvojice može više. Pesnik je bio saglasan:

- Ali ako nađemo nekoga ko može još više od nas, njemu ćemo dati violinu. Stari violinista je upravo hteo da njegovu violinu dobije najbolji, pa bilo ko to bio.

Krenu oni u svet da traže ko može najviše. Već od prvog dana na putu nađoše se ispod neba čija je jedna polovina bila prljava, a druga čista i plava. Pogledaše okolo i odjednom ugledaše na dugačkim merdevinama nekog dugajliju sa priborom za pranje prozora. Na merdevinama je bilo okačeno dinovsko bure sa vodom kojom je dugajlija prao nebeski svod.

- Lepog li posla! - rekoše umetnici, ali još nisu bili sigurni da li ovaj dugajlija svojim lepim poslom može više nego drugi. Pozdraviše peraća nebeskoga svoda i produžiše svojim putem.

Noć je postepeno padala, ali umesto da bude sve tamnije, nebo je počelo da svetli od nekog neobičnog vatrometa. Vatromet je čas bliže čas dalje šikljao prema nebu. Dva umetnika odluče da se tu odmire i sačekaju jutro. Ujutro ugledaše nekog garavog čoveka kako trčkara sa velikom odžačarskom četkom. Tek tada shvatiše da je sinoćnji vatromet bila vatra iz vulkana, a ovaj garavko je čistio začepljena grla vulkana.

- Sjajne li zabave, ali bez muzike. Možda bi trebalo ovom garavku dati violinu, pa da vatromet dopuni muzikom - pomisliše umetnici.

Ipak se nisu mogli odlučiti, pa pođoše dalje.

Išli su dugo. Najzad u nekoj šumi nađoše čovečuljka sa tankim prutićem u ruci, okruženog mnoštvom ptica. Bile su to nesrećne ptice koje u mladosti nisu stigle da nauče pevanje od roditelja, pa ih je tome učio ovaj mali dirigent.

- Ovaj sigurno zaslužuje da mu damo violinu. S njom bi lakše obavljao svoj posao - rekoše umetnici, ali se na to još nisu mogli odlučiti. Jer, još mnogo je krajeva i puteva bilo pred njima i ko zna gde je onaj koji može najviše.

Idući dalje, sretoše starca koji je na nepreglednim livadama, u maloj kući pokrivenoj slamom, mešao mirise za sve cveće sveta. Taj starac je sam odbio violinu, jer on osim spravljanja mirisa ništa drugo nije znao. Zatim su dva umetnika sreća farbara trava, frizera morskih talasa, mlinara najfinijeg peska nepreglednih plaža... i stotine drugih ljudi, od kojih je svako mogao biti dostojan starčeve violine.

Na svakom koraku nalazili su dokaze da je lepota ljudima i te kako potrebna, da je život bez nje prazan, ali nisu mogli da donesu odluku o tome ko može najviše.

Najzad pored puta ugledaše dečaka koji je od peska pravio zamak i pevao dečju pesmicu. Slikar uze violinu i pruži je dečaku, govoreći:

Tebi pripada violina, dete, jer ti možeš najviše. Od tebe može biti slikar poput mene, pesnik kao moj drug ili bilo što drugo. Ti možeš sve nas prevazići i graditi neki sasvim nov, nama nepoznat svet. Ti i stvarno možeš najviše.

Dečak je uzeo violinu, prislonio je uz lice i počeo da svira. On još nikada nije imao u rukama violinu, pa je njegova svirka podsećala na škripu vrata, ali dva umetnika su u njoj odmah raspoznala čudotvornu muziku svoga starog prijatelja.

Miroslav Demak

ZLATNO JAGNJE

Dečak se bojao vukova.

Urlikali su, noću, iz šuma oko grada - tvrđave u kojoj je živeo. Grad se zvao Ras, a dečak Rastko. Bio je najmlađi sin gospodara grada, velikog župana Stefana Nemanje. Dok ih je slušao kako zavejaju, dečaku je izgledalo da su vrlo blizu, pa će časkom stići pod kulu u kojoj je, na samom vrhu, spavao sa svoja dva brata, Vukanom i Stefanom. U kamenoj prostoriji, kružnoj i prostranoj, prekrivenoj ovčijim kožama, bile su nameštene njihove tri postelje.

Jedne zimske noći kad je sneg bio visok, vazduh leden a mesečina bleštava - a takve su noći u svakoj priči o vukovima, zar ne? - je postalo strašno. Rastku se učinilo da su se i stražari, tu dole, ispod kule, uznemirili. Čuo ih je kako užurbano koračaju, smrznuti sneg je škripao pod njihovim čizmama od lisičijeg krzna. Šaputali su, kao da se dogovaraju. Čudio se braći: kako mogu tako mirno da spavaju dok vuci besne. Ili se samo prave da spavaju?

Odjednom sav premre: kao da se neko šunja uz uske, kamene stepenice koje vijugaju od prizemlja do njihove sobe? Ne, taj što se šunja nikako ne može biti čovek: tako nečujno ispunjava prostor svojim kretanjem samo divlja zver. To se neki vuk, neprimećen, uvukao u kulu i sad se već popeo, tu je. Ispred vrata.

Dečak je, sav ukočn, ležao ispod pokrivača. Srce mu je udaralo kao vojnički bubanj bum-bam, bum-bam. A vuk je stajao pred vratima i dahtao, jeste, dečak je jasno čuo.

Zbacio je pokrivač, uspravio se u svojoj postelji na podu i zavrištao.

Probudila su se braća, dotrčali stražari, soba se ispunila ljudima sa buktinjama u rukama.

Sutradan nije mogao da se odbrani od podsmeha. Braća su ga - Vukan je, kao i uvek, prednjačio u tome - nazivala kmekavcem, plašljivkom i plačljivkom.

Stideli su se zbog njegove noćasnje vriske i uzbune koju je bio podigao. Zar se tako ponaša sin velikog župana? Sigurno je i otac nesrećan što mu je najmlađi sin takav strašljivac.

Pokušao je da im objasni kako mu se stvarno činilo da je vuk tu, iza vrata, ali nisu hteli ni da ga čuju. Jako su ga prezirali. Vukan mu je čak rekao da će moliti oca da on, Rastko, više ne spava u istoj prostoriji sa njima.

Te večeri je Rastko, posle molitve, lako i bezbrižno utonuo u san. Posle mnogo meseci, prvi put mu nije ni palo na pamet da osluškuje čuju li se vuci, odande, iz šume.

Odjednom, u snu, ugleda loptu svu od čudesnog sjaja kako se kotrlja prema njemu. Što mu je bivala bliže, to je on postajao radosniji. Gle, pa i to nije lopta nego ono malo zlatno jagnje, koje se neverovatnom brzinom premeće preko glave. Baš je smešno i slatko! Hop, hop, hop, - i zaustavilo se pred Rastkom.

Pogledalo ga je i progovorilo:

_ Slušaj me _ reklo je. - I sutra će biti divan dan. Nemoj da ostaneš u knjižnici. Izađi da se igraš s loptom i igranj se sam. U podne, kapije grada će se, kao i obično, otvoriti da prime glasnike i putnike namernike. Ti neopaženo istrči, u igri, za loptom i, isto tako u igri, približi se šumi. Lopta će se otkotrljati u šumu a ti potrči za njom. Slobodno. Ne boj se. Kad se nađeš u šumi, ispred tebe će izići velik i strašan vuk. Poželećeš da pobegneš, ali to nikako ne smeš da učiniš. Savladaj svoj strah kako znaš i umeš, primakni se vuku, pogledaj ga u oči i mirno mu zapovedi da sedne kao da nije vuk nego običan pas. Ako budeš miran i odlučan - a ja znam da ćeš biti - vuk će te poslušati. Ali, ako mu okreneš leđa i počneš bežati, stići će te i onda ti nema spasa.

Čim je to izreklo, malo zlatno jagnje primakne svoju glavu dečakovoj, lizne ga po nosu i nestane.

Kad se probudio, Rastko je odmah osetio da je nekako jači u sebi. Setio se sna i zlatnog jagnjeta. Pogledao je kroz prozorčić - bilo je prelepo prozračno jutro. Obećavalo je divan dan, baš kao što je jagnje i reklo. Još jednom se zagledao i u sebe: da, bio je spreman da uradi sve što mu je jagnje naložilo.

Celo pre podne igrao se na poljančetu, sam.

Pred podne, kad su se kapije otvorile, počeo je da im se približava bacajući loptu. Skakutala je, skliznula kroz gradsku kapiju i brzo se otkotrljala izvan gradskih zidina pa, nizbrdo, prema šumi.

Dečak je trčao za loptom.

- Ne udaljuj se, kneževiću - viknuo je jedan od stražara. - Ne smeš, opasno je!

- Odmah se vraćam - doviknuo je Rastko i nastavio da juri za loptom.

Uletela je u šumu, a Rastko za njom. Kotrljala se sve dalje, vešto vijugajući između drveća. Najзад ju je sustigao i uhvatio, sav zadihan. Uspravio se sa loptom u rukama i - u tami šume, pred sobom, ugledao ogromnog vuka.

Bio je strašan i zao. Oči su mu sjaktale, režao je i kezio zube, spreman na skok.

Rastko je stajao, ukopan. Nije mogao ni da jekne, ni da bekne. Ni da se makne.

Odjednom, kao da ga je neka sila gurnula ka vuku, koraknuo je unapred jednom, pa drugi, pa treći put.

A vuk je, režeći, uzmicao. Jeste, uzmicao je. Više i nije izgledao tako strašan.

Obuzet čudnom snagom, Rastko ga pogleda pravo u oči. Vuk prestade da reži, mada je još kezio ogromne zube. Zatim se sasvim primiri.

Glasom koji kao da nije bio njegov, Rastko mu zapovedi:

_ Sedi. Sedi dole.

Ogromni vuk je gledao u dečaka a dečak u vuka. Onda zver poslušno obori glavu i sede. Rastko mu priđe, podiže svojom malom rukom koja je još podrhtavala opasnu vukovu gubicu i mirno reče:

- Pođi sa mnom. Ti si moj. I ti si dobar.

Na gradskoj kapiji stražari su zaprepašćeno gledali neobičan prizor: pod jarkim podnevnim suncem išao je mali knežević Rastko sa loptom u rukama a ogroman sivi vuk ga je poslušno pratio. Stražari dograbe lukove i strele, ali im Rastko doviknu:

_ Ne, ne, on je moj. Neće vam ništa.

(Odlomak iz "Knjige za Marka")

Svetlana Velmar-Janković

premreti - zaprepastiti se od čega iznenadnog, od straha

šunjati - polako i tiho, oprezno se kretati, prikradati se

buktinja - zapaljen komad luča ili drveta u smolu

kmekavac - koji često kmeči, plačljiv

prezirati - postupati prema kome s prezirom, s omalovažavanjem, ne pokloniti kome (čemu) nikakvu pažnju

gubica - usta i nozdrve životinje

Koga se dječak bojao? Zbog čega su braća prezirala Rastka? Kako su ga nazivala? Šta je Rastko ugledao u snu? Šta mu je savjetovalo zlatno jagnje? Šta je Rastko osjetio kad se probudio? Kad je prvi put ugledao vuka? Opiši kako je izgledao taj vuk. Kako se ponašao Rastko pri susretu sa vukom? Kad je vuk prestao da reži? Šta je Rastko rekao vuku? Kako se završio njihov susret?

PODELA ULOGA

Lica: REDITEILJ, MIRKO, PAVLE, BRANKO, MILE i DEVOJČICA.

(Na pozornici je sto za kojim sedi reditelj, koji pred sobom drži neke hartije. Sa desne strane su stolice na kojima sede dečaci i devojčice.)

REDITEILJ: Sada, drugovi, kada ste saslušali sadržaj komada, koji ćemo izvoditi na školskoj priredbi, hajde da pređemo na podelu uloga a onda ćemo početi sa probom.

Slazete li se?

SVI: Slažemo! Slažemo!

REDITELJ: Dobro, da počnemo.

Da vidimo ko će u našem komadu igrati Magarca?

(Nastane tajac. Svi dečaci šute pokunjani i oborene glave. Nakon kratke pauze.)

Dakle, drugovi, pitam vas: ko će igrati Magarca? Hajde, neka se javi ko će, pa da pređemo na druge uloge. Nemamo vremena da gubimo. (Dečaci i dalje sede onako i čute. Devojčica se smeška). Drugovi, nemojmo tako. Hoćemo li da igramo ovaj komad ili nećemo? Nećemo valjda da ga odbacimo zato što ne možemo da podelimo uloge. Hajde, Mirko hoćeš li ti?

MIRKO: A, ne, ne ja ću igrati Vučjaka. Umem svojski da lajem i da režim. Bolji čuvarkuća ne treba. Eto: vau, vau, vauuuu.

REDITELJ: Dobro. Onda ti, Pavle.

PAVLE: Izvini, ja ću biti Lav. Ja mogu da riknem da me čuju odavde do zoološkog vrta. A onda se tamo sve zveri pokunje i skupe, a samo mi lav odgovara: Uuuu...

REDITELJ: Dobro, onda ćeš ti biti Lav. Ali ko će biti Magarac? Branko, hoćeš li ti?

BRANKO: A ne, ja ću biti Lovac. Ja sam najbolji strelac u razredu. (Pokazuje dečju pušku, koju je do tada držao između nogu.) Evo, ja se od svoje puške ne odvajam ni danju ni noću.

REDITELJ: Ma dobro, drugovi. Neko ipak treba da igra Magarca, ako ne želimo da otkazemo našu tačku. Mile, hoćeš li ti?

MILE: Ja ću igrati Pajaca. (Naglim pokretom zapraši puderom lice i onda izlazi pred rediteljev sto.) Prevrtacu se sve ovako. (Prevrne se nekoliko puta preko glave i ustane.) Ako treba, mogu i pedeset puta.

REDITELJ: Eto sad! Ne možeš ni ti. Dobro, pa ko će onda da igra Magarca?

(ljutito.) čujete li me vi?

DEVOJČICA (Ustane, priđe reditelju i nešto mu šapne, pa se vrati na svoje mesto.)

REDITELJ (Smeška se.): Ah, da, zaboravio sam da vam kažem nešto vrlo važno. Rekao sam vam da u komadu Magarac treba da jede seno koje leži pred njim. Da, tako će izgledati gledaocima a on će u stvari jesti štrudlu s makom. (Među dečacima nastane komešanje.) Štrudla će se nalaziti u jaslama usred sena, ali tako da to gledaoci neće videti. To je trebalo odmah da vam kažem. Dakle, drugovi, ko se javlja da igra Magarca?

MIRKO: Ja ću. Ja umem da njačem bolje nego pravi magarac: ia, ia, ia!

PAVLE: Ja ću. Ja ću. Ja umem da se ritam kao niko. (Pokazuje.)

BRANKO: Ne, ne, ja ću. Umem da se ukopam u mestu da me niko ne može pomeriti. Neće me naći ni deset njih. (Zauzima pozu.) Probajte pa vidite.

MILE: Ja ću, ja ću. (Priđe reditelju.) Umem da se valjam i da dižem sve četiri uvis kao pravi magarac. (Legne na leđa i diže ruke i noge uvis i njače.) Ia, ia, iaiaa!

SVI DEČACI (Uglas): Ja ću, ja ću, ja ću...

REDITELJ: Ej, stanite malo! Otkud sada odjednom svi hoćete da igrate Magarca. Toliki mi magarci nisu potrebni. Ja za ovaj komad tražim samo jednoga i potražiću ga negde drugde. (Izađe, a dečaci ostanu pokunjeni)

Gvido Tartalja.

Zavesa

Ko se pojavljuje u ovoj predstavi? Ko je dijelio uloge?

Kad je nastao problem? Koju ulogu niko nije htio da prihvati? Šta je djevojčica šapnula reditelju? Kad su svi dječaci poželjeli da igraju Magarca? Šta je ovde smiješno? Kako je tada postupio reditelj? Zašto su dječaci bili pokunjeni?

Pozorišna predstava se izvodi na pozornici, i to u pozorištu ili na drugom mestu, na osnovu odabranog dramskog teksta. Reditelj je osoba koja glumcima dodeljuje uloge i odlučuje o načinu na koji će predstava biti izvedena. Uputstvo reditelju i glumcima napisano je u zagradama i naziva se remarka ili didaskalija.

Podijelite uloge i izvedite predstavu u svojoj učionici. Reditelj može da bude vaš učitelj. Potrudite se da svoje uloge naučite napamet i da tekst izgovarate tečno, što prirodnije.

POZNO JESENJE JUTRO

Seljaci još spavaju, a po drumu prolaze samo vetar i stud.

Bolesna trava se nasisala vlage, omlitavila i polegla, i kao arktička mahovina pomodрила od mraza i slane.

Na ivici jendeka letošnji čkalj razapeo svoje osušene krte stabljičice, sa pobodenim ćelavim lopaticama, a na uvelom listu leži mrtav jedan od onih finih baštenskih paukova, što padaju na raspuštene kose malih devojčica i spavaju u kronicama belih jorgovana.

Na dnu jendeka ćuti barica, i strepi od prve ledene kore što će doći.

U jednom udubljenom tragu ćovećje stopale ćući vrabac. Zgrćio svoje promrzle noćice, i ćini se da je u zemlju zaboden. Uvukao vrat, stegao kljun, i dok temperatura naglo pada, njegovo malo srce kuca nejednako i retko.

Na nebu dve-tri rasplakane zvezde, u vazduhu dva-tri smrznuta mesećeva zraka.

U dnu polja stoje redovi crnih debelih stabala, a po ukršeni suvarcima se vidi da ćuma ne ćivi.

Tamo na strani krupan bik doćivljuje pozno jesenje jutro. Leći; pod njim i oko njega se otopila slana i pući se zemlja. Uz rogove nakostrećeni ćuperci kovrdćave dlake, a pod ispupćeni crnim ćelom svetla vlaga sanjivih oćiju. Obara glavu i sluzavim svojim nozdrvama miriće travu, ćutu kao ćafran, gorku kao pelen. Kleće, zalćulja se, grdan i tećak, i strahovito ćupljim tonom prastarih ćivotinjskih grdosija riknu pozdrav bogu suncu.

Zatim još dugo beće tićina i oblaćno, i iz ćume dopiraće samo miris trulih drveta i mrtvih insekata.

Isidora Sekulić

stud - hladnoća, studen
jendek - mali kanal, rov
suvarak - komad suve grane
čkalj - bodljikava biljka
šafiran - začinska i ljekovita biljka
pelen - biljka gorkog ukusa
grdosija - velik, glomazan

Šta je opisano u ovom tekstu? Po kojim pojedinostima to zaključuješ?
Kako razumiješ izraz "žuti i strepi barica"? Kojim riječima je pjesniknja opisala vrapca?
Zašto su zvijezde rasplakane? Opiši izgled i ponašanje bika. Koji izrazi dočaravaju tišinu i mirovanje bića? Šta remeti tišinu? Izdvoj naj slikovitije izraze. Kojim čulima doživljavaš utiske iz teksta?

Opisivanje je slikanje riječima. Opisani predjeli, pojave, predmeti, bića... izgledaju kao da su pred nama. Oni su jezički izraženi slikovito i živopisno. Ta živopisnost i slikovitost nas podstiče na maštanje i zamišljanje onoga o čemu čitamo. Riječi podstiču naša čula i mi svestrano doživljavamo opise.

Opiši jedno jutro pozne jeseni u gradu ili selu u kome ti živiš.

MJESEC I NJEGOVA BAKA

U šumi staroj oganj gori,
blista u mraku na kraju svijeta;
kad bliže priđeš - od srebra dvori,
po njima mudra starica šeta;
nad krovom plavi vije se dim;
tu živi Mjesec i baka s njim.

Od sinoć Mjesec kod kuće nije,
a baka čeka... prolaze sati...
Moraće, bogme, i da ga bije
kada se zorom u dvore vrati.
Niti je sluša, niti je pita,
čitave noći po nebu skita.

"Ala će sutra šiba da radi!
Svrbi me ruka!" _
baka se sladi.

Dremljiva ponoć po šumi lunja,

a stroga baka na pragu kunja,
drži u ruci od breze prut.
A nebom dotle, po modroj vodi,
skitnica Mjesec pučinom brodi,
u moru zvijezda dukat žut.

U samu zoru maglica pade,
ozeblom šumom zaigra kos,
umoran Mjesec domu se krade,
oprezno ide, plačljiv i bos.

Šulja se Mjesec, utvara prava,
kad, gle, na pragu - bakica spava,
spustila glavu, srebri se kosa,
na prutu trepti jutarnja rosa.

S drveta utom, hitra i laka,
pred kuću skoči brbljiva svraka,
zakrešta zlobno repati vrag.

“Dr`žite ga! Ua! S neba je pao!
Čitave noći zvijezde je krao!
Pogledaj za njim - blista se trag!”

Potrča Mjesec brže neg oči,
kroz vrata šmugnu, u krevet skoči,
a svraka opet galamu stvara:
“Pobježe skokom! Drži ga, stara!”

Jadna se baka iz sna trže,
zbuni je dreka i rumen sjaj,
pa svraku pita što može brže:
“Otkuda?! Šta je?! Da nije zmaj?!”

“Kradljivac zvijezda u tvojoj kući! _
povika svraka -
treba ga tući!”

“Pogađam ko je!” -
baka se sjeti,
u dvore korak upravi svoj -
“Kradljivac koji s neba leti
niko je drugi, već unuk moj”.
Prilazi baka krevetu tajno
i gleda lice zlačano, sjajno,
u plavoj kosi zvjezdani prah.

“Kuda li noge njegove jezde!
Visine voli, nebo i zvijezde,

kako ga nije u noći strah?
Moram ga tući, tu druge nije!"
i baka uze sandale sive,
brezovim prutom po njima bije.

"Vi ste za skitnju njegovu krive!
Zašto nosite unuka mog
širinom neba zvjezdanog?!"

"Krive su noge!"
Noge se bune:
"Kriva je glava,
noću je budna, a obdan spava!"

Baka se ljuti.
"Pogledaj vruga!
Zar ova glava, rođena, draga?!
Prije ću za brk bauka vući,
Nego li snenog unuka tući.
Izmlatiću ga, al drugi put". -
To reče baka i baci prut...

Branko Ćopić

oganj - vatra
dvori - kuća, dvorac
sveno - sanjivo
lunjati - skitati
kunjati – dremati

Gde žive Mjesec i njegova baka? Zašto je njihova kuća obasjana tako jakom svetlošću? Šta voli Mjesec? Zašto u kosi nosi "zvjezdani prah"?
Na koga te Mjesec podsjeća? Zbog čega se baka ljuti na svog unuka? Na koji način baka izražava ljubav prema svom unuku? Koga je baka smatrala krivcem za ponašanje svog unuka? Zašto je baka bacila prut?

KAD JEČAM ŽUTI

Počeo je da žuti ječam na njivama. Počeo je da žuti i zrije pod vrelim zracima ljetnjeg sunca.
A kad počne da žuti, uvijek se i nehotice sjetim djeda Sime i njegove velike kruške.

Te godine bilo je mnogo dana kada u kući nismo imali ni trunke brašna. A zaraditi novca za hranu otac nije mogao...

Nije te godine tako bilo samo u našoj kući. Hljeba nije bilo ni kod mnogih u selu. Istina, neki su tu bijedu lakše podnosili. Oni su imali rane kruške koje su upravo dozrijevale tih dana, njih su brali i jeli ih, prodavali i kupovali brašno.

Takva jedna velika rana kruška bila je u našeg susjeda, djeda Sime Miljanova. On ju je, kad ona rodi, ljubomorno čuvao. Kruška je u tim najtežim danima godine prehranjivala njegovu porodicu sve dok ne padnu prvi snopovi ječma. A baš te godine njene grane bile su se posavijale od roda. I da ih djed Simo nije ispodupirao rašljastim podupiračima, one bi se sigurno polomile.

Čim je kruška počela da zrije, djed Simo je uz nju napravio neku kolibicu i od kruške se nije odvajao. Kruške su na granama sve više žutjele, mamile nas iz daljine, a mi, djeca, na njih smo željno gledali preko plotu. Jednom, kad sam sa bratom i sestrom gledao žute plodove djed-Simine kruške, pored naše kuće naiđoše žandari. Pred sobom su tjeroali svezanog Iliju Radina. Bio je sav bijel od brašna. Na leđima je nosio neku vreću. Preplašeno utrčamo u kuću i čušmo kako majka reče ocu:

- Obio, kažu, trgovačku magazu i uzeo dvadesetak kila brašna. Djeca mu tri dana nisu krušne mrve okusila.

- Nikada to ne bih učinio! – ote se iz usta mome ocu.
- Samo je uzeo toliko da nahrani djecu - reče majka pravdajući našeg susjeda. - Nije kažu, više mogao da gleda očima kako se djeca previjaju od gladi.
- Otac... uzvi ramenima, bore mu se nabraše na čelu, odmahne rukom i izađe napolje.
- Oca je tih dana počela da hvata groznica pa, onako izmoren, brzo je legao u postelju. Došao je u leđima nekako pogrbljen, jedva se držao na nogama, a lice mu je postalo žuto kao vosak. U kući nije bilo ni trunke brašna. Majka je kuhala neko zelje i time nas hranila.
- Često sam tih dana pogledavao na krušku djeda Sime. Njeni plodovi su se žutjeli, mamili neodoljivo. Kako sam samo želio da zagrizem zubima u sočno meso djed-Siminih krušaka! Zelje više nisam mogao da jedem, glad me je morila danima, počeo sam da se zanosim u hodu i sve me je nešto vuklo prema zemlji.

Jednog popodneva, gledajući u krušku, primjetih da djed Simo uđe u kuću. Tada se – ni sam ne znajući otkuda dođoh na tu misao – prebacih preko plotu... U nekoliko skokova nađoh se pod kruškom, brzo se uzverah na drvo i grozničavo, ne birajući, počeh da berem plodove. I kada su mi njedra već bila puna, spustih se niz deblo i tek tada postadoh svjestan šta sam učinio. Brzo pred mojim očima iskrnsu slika našeg vezanog i brašnjavog susjeda Ilije, vreća na njegovim leđima, pa žandarma koji su ga tjeroali. Sjetih se očevih riječi, bi me stid što to učinih, i jednim pokretom ruke otkopčah kaiš, kruške se prosuše po zemlji, a ja, onako raspojasan, držeći kaiš u rukama, potrčah prema kući.

- Stoj! – čuh iza sebe rezak i piskutav glas djeda Sime.
- Nemoj da bježiš.

Mene nešto kao da presječe preko koljena, noge kao da se podsješkoše i stadoh kao ukopan. Nisam mogao da se maknem s mjesta. Stajao sam tako časak, a onda mi suze same grunuše na oči i, zaklonivši lice rukama, briznuh u grčevit plač.

- Nemoj da plačeš! - nježno prelazeći rukom po mome licu počeh djed Simo da me tješi kad dođe do mene - neće tebi djed Simo ništa. Šta si se prepao, bolan? Dosta, prestani! Vрати se i uzmi kruške.

I ne čekajući da sam pođem, on me uze za ruku i dovede pod krušku. Tada me opasa mojim kaišom i prosute kruške poče da mi stavlja u njedra. Dok sam jecao, on sa zemlje dugačkom kukom dohvati jednu granu, dobro je prodrmsa i kruške posuše po zemlji. Djed Simo ih je kupio i trpao meni u njedra. Kad već više nije moglo stati reče:

- Tako, a sad hajd' ovim putićem pa tamo pređi preko prijelaza. Tako. Ocu reci da ga pozdravlja djed Simo. Ne pričaj mu šta je bilo. Jas am te pozvao, da znaš... I sutra mi opet dođi u kruške... Tako reci i ocu.

Otac nikada nije saznao istinu o kruškama. On je već davno umro, a i djed Simo. Pa ni one kruške više nema. Ali uvijek kad ječam počne da žuti, ja se sjetim tog doživljaja. Pred očima mi iskrnsu gladne oči moje braće i sestara koje nijemo traže, mole... Iskrnsne mi pred oči i visoka kruška sa žutim plodovima. I djed Simo kako me miluje i svojim rukama trpa kruške u moja njedra...

Aleksa Mikić

Razgovor o priči:

Ova priča izaziva smijeh, pobuđuje osjećanje radosti, izaziva sjetu (tugu), iskreno saosjećanje sa dječakom koji je doživio svu gorčinu neimaštine i gladi.

Podvuci tvrdnje kojima su najbliže iskazana osjećanja i raspoloženja što ih je u tebi izazvala ova priča.

Koje te je mjesto u priči najviše potreslo? Zašto?

Koji je događaj naročito napet (dramatičan) i uzbudljiv?

Koje mjesto u priči govori o ljepoti ljudskog razumijevanja i praštanja?

U priči se govori o dvije cjeline. Obilježi ih i daj im naslove.

Nabroj najvažnije događaje u prvoj i drugoj cjelini.

Koje su dvije glavne ličnosti? Koje su sporedne?

Ocjeni lik dječaka na osnovu njegovih postupaka, ponašanja, razmišljanja i preživljavanja.

U priči pronađi rečenice, riječi i izraze koji govore o dječakovim stanjima (gladi, raspoloženjima, preživljavanjima).

Ocijeni kakav je djed Simo. Koju nam je njegovu osobinu pisac uvjerljivo osvijetlio? Šta su u tebi pobudili djeda Simini postupci? Zašto?

СА РОДОМ САМ РАШЧИСТИО

Са родом сам рашчистио

Сазнао сам тајне ствари

Тата ме је измислио

Ал' не мари ал' не мари

Крио сам се у стомаку

Кад сам био сасвим мали

Беше лепо у стомаку

Док ме нису препознали

Отад више мира немам

Стрине ујне ах те жене
Таман хтедох да одремам
Да век мене изнад мене

Са родом сам раскрстио
Разумем се у те ствари
Знам ја добро где сам био
Ал' не мари ал' не мари

Рајко Петров Ного

РАЗГОВОР О ПЈЕСМИ

- Како тумачиш наслов пјесме?
- Ко је то са родом рашчистио?
- О чему говори ова пјесма?
- Малој дјечи старији причају да их је на свијет донијела рода. Вјерује ли дјечак из ове пјесме у то? Пронађи стихове који о томе говоре.
- Због чега је дјечак пристао да дође на овај свијет? Поткријепи стиховима свој одговор.
- Дјечак се прави одраслијим него што јест. Који стихови то потврђују?
- Како тумачиш стих: „Да век мене изнад мене“.
- Зашто се пјесник није користио интерпункцијом?

Изражајно читање

Унеси знаке интерпункције у наведену пјесму, а затим је прочитај неколико пута. Настој да сваки пут прочиташ другачије. Неке стихове читај гласније, а неке тише. Подешавање јачине гласа зависиће од тога како си који дио ове пјесме доживио. У троку читања подижи и спуштај свој глас. Прави краће или дуже паузе. Не заборави да сваку ријеч и сваку реченицу изговориш јасно, правилно и лијепо. Читај гласно, замишљајући оно што казујеш. Твоје читање мора бити праћено и размишљањем о ономе шта читаш.

Када се у току читања води брига о **јачини** гласа, о његовом **подизању** и **спуштању**, када се води брига о **паузама**, о **јасном, правилном и лијепом читању**, каже се да је то изражајно читање.

Задатак

Научи пјесму лијепо рецитовати

ТЕСЛИН МАЧАК

На једној висоравни близу обале Јадранског мора, под планином Велебит, у селу Смиљану, у покрајини Лици, 10. јула 1856. године, родио се Никола Тесла. Растао је окружен љубављу родитеља, брата и сестара, природом и кућним љубимцима, од којих су га неки пратили кроз цео живот.

У дворишту српске православне цркве у којој је као свештеник службовао Теслин отац Милутин, и око куће у којој је вредно пословала његова мајка Ђука, многе птице, а највише голубови, гнездиле су се по околном дрвећу, док су о кокошкама,

ћуркама, паткама и гускама бринули сами укућани. Иако је Тесла био веома радознао да сазна чега све има у гнездима, ретко је дирао њихове становнике. Па ипак, једном се узварао уз стрму литицу да испита тајанствено пребивалиште орлова, гнездо из кога су полетале огромне птице које су после господариле над Смиљаном и целим Велебитом. Отуда је извадио једног младог орлића, понео га са собом и закључао у онај амбар са чијег крова је једном скочио у жељи да се и сам, попут тих голубова и орлова, опроба – вине у ваздух и полети. За ту прилику позајмио је од оца, и не питавши га за дозволу, кишобран, попео се на кров и раширио га. Дубоко је дисао, обузимало га је осећање лакоће и као да је у тим тренуцима његово тело сасвим изгубило тежину. Зажмурио је и непромишљено скочио доле, у понор. Авантура се неславно завршила зато што жице на кишобрану нису издржале жесток налет ветра и тежине, па се Тесла, на срећу, ударивши свом силином о земљу, ипак, само добро угрувао...

Никада више није покушао на такав начин да лети...

Али, ето, сада је у свом амбару имао кућног љубимца – правог високолетеча, као ни један други дечак у селу! За тог љубимца само је он знао и о његовом лету под облацима само је он могао да машта...

А онда је угледао како се над Велебитом надвијају густе облаци, како севају муње и у даљини се чује јак удар грома. Починјала би прво да ромиња па онда и да пљушти густа пролећна киша. Поточић на коме је Тесла, још у време када му је било само пет година, градио мале воденице, толико био набујао да би вода, једноставно преливала преко обала. Кроз ваздух испуњен свежином и озоном, мајка Ђука позивала би децу да дођу и да се склоне под кров. Тесла је тада, по ко зна који пут, могао да се увери да је његов омиљени кућни љубимац, стари мачак, о коме још ништа нисмо рекли, одавно заузео своје место. Мачково место налазило се одмах ту, крај топле пећи, дакле тамо где сваки мудри мачак воли да се савије у клупко, да дрема, преде и шири око себе мир, тишину и спокојство. Пруживши руку миловао је Тесла свог мачка по густој, сјајној длаци. Тада је запазио како се мачкова длаци под његовом руком лагано подиже, костреши и међу прстима почиње да пуцкета! Разгорачених очију угледао је варнице којима је за тили час, као неким волшебним пламеном био обавијен цео његов кућни љубимац.

- Тата! – узвикнуо је узбуђено Тесла – дођи да видиш! Наш мачак светли и пуцкета! Шта се то догађа?

Отац му је објаснио да се та појава зове статички електрицитет. Захваљујући очевој учености и мајчином великом таленту да сама измишља и израђује многе предмете намењене кућној употреби, деца су у својој кући на безбројна и радознала дечја питања, одмах добијала конкретне и праве одговоре. Ето, тај мачак, који свакако није радио на батерије, јер оне у то доба још не беху ни измишљене, ипак је био пун електрицитета!

Оставши сам Тесла је могао да баци поглед кроз прозор и да га поново упуту према висовима и врховима Велебита над којим су севале муње и одакле су још увек допирали потмули ударци грома. Тада је помислио: „Па и цела ова природа, која нас окружује, као да је нека велика мачка која се најежила и која светлуца. Само, ко ли ту мачку милује руком по леђима?!...“

Миодраг Новаковић

KOVRDŽAVA TAČKA

Ah, što sam poznavao jednu Kovrdžavu tačku
Uh, što je to bila Tačka
Eh, što mi je znala ići na živce
Au, što je voljela da pametuje
Oh, što je bila buckasta i luckasta
Ih, što je bila lijepa i uobražena
ali, što je ona mogla da trepće
kao lutka
i da se pravi da te ne vidi

Uh, što sam je mrzio
dok je odlazila iz moje škole
sa jednim tačkom iz druge rečenice
Ah, što sam je zavolio
a kad me je prvi put trepćući pogledala
i rekla da me... i da se... to ne smije
nikom drugom reći
osim možda u snu

I tata mi kaže da je jednu sličnu
volio danima
njeno ime ispisivao je po spomenarima
sveskama i ormarima

ali da takve kao moje Kovrdžave tačke nigdje
vidio nije i da je vjerovatno i nema.

Predrag Bjelošević

ČAROBNI ZLATNIK

Ko nije sanjao, kada je bio mali, čarobni zlatnik za koji se mogu kupiti svi slatkiši sveta. Neko će reći – tužan san. Neko će reći – prijatan san. Ja neću ništa reći. Ja ću ispričati priču o pravom čarobnom zlatniku, koji nisam video, ali koji je zaista postojao.

Nikada se nije mogao usitniti. Kupiš kotaricu kolača – zlatnik naraste. Kupiš fudbalsku loptu – zlatnik naraste. Kupiš čitavo igralište – zlatnik naraste.

Ako ti treba knjiga sa šarenim slikama, jednostavno kažeš:

- Zlatniče, želim takvu i takvu knjigu sa šarenim slikama, odmah mi je kupi.

Posle, legneš i spavaš, a ujutru – knjige pod glavom.

Zlatnik je nevidljiv. Ali, to nije važno. Možeš da ga zamišljaš kako hoćeš. Okrugao, kao dvodinarka, žut, ili: četvrtast, sjajan kao da se komadić samog sunca pretvorio u zlatnik. Ili prosto: grumen zlata. Nije važno. On je tu, pored tebe, nevidljiv, ali prisutan, uslužan, samo mu kažeš šta želiš i odmah ti se ispuni želja.

Poznavao sam dečaka koji je bio nezadovoljan svojim zlatnikom. Ne zbog toga što mu on nije ispunjavao želje. Naprotiv, bio je vrlo uslužan zlatnik. Kupovao je za dečaka igračke. Nabavljao mu je najžuće pomorandže kada ih nije bilo ni u kakvoj prodavnici, usred zime pravo pravcato grožđe. Čak i jedan mali automobil koji je imao motor. U njemu se dečak vozio ulicama.

Ali dečak nije bio zadovoljan. Čuo je da njegov zlatnik raste što se više troši. I mislio je da ga nije dovoljno istrošio. Zbog toga je svakog dana naručivao nove igračke. Pa kad zlatnik raste – mislio je on- zašto i njegovo blago ne bi raslo?

I, tako, odluči dečak da, najzad, vidi taj svoj zlatnik, da ga na svome dlanu premeri, pa da nanovo od njega zaište sve što mu padne na pamet.

Ujutru, kad su obično stizali darovi, napraviće se da spava. I kad se zlatnik bude privukao njegovoj postelji, on će polako ispružiti ruku ispod pokrivača – i zgrabiće ga.

Tako je razmišljao dečak i spremao se da se dočepa čarobnog zlatnika. Ali, on nije bio neki ranoranilac. Svakog jutra se ponavlja ista slika: darovi na stočiću pored kreveta, dečak spava, nigdje zlatnika.

Zbog toga se mnogo ljutio. Ali, šta mu je vredelo. Ljuteći se naručivao je čas ovo, čas ono. Malo je trebalo pa da zaželi pravi avion. Ali se zato sećao

raznih drugih igračaka. I ne samo igračaka. Sve što je ugledalo njegovo oko, hteo je da ima. A zlatnik, kao zlatnik, izvršavao je njegova naređenja.

Ponekad je dečak govorio svome ocu:

- Ja imam svoj zlatnik... I zbog toga mi niko ne treba...Ni ti, oče!...

A otac bi se tužno nasmešio. Hteo bi da kaže sinu: “Ti i ne slutiš da i čarobni zlatnik može da se potroši.“ Ali nije mogao da mu kaže, plašeći se da se dečak ne ražalosti.“

Jednog jutra kada je dečak spavao čvrstim snom, probudilo ga je neko kucanje na vratima.“To je moj čarobni zlatnik,“ pomislio je on. Ali bio je sanjiv i nije odmah otvorio oči.

Vrata su se otvorila i zatvorila. Neko je prišao njegovoj postelji, pomilovao ga po kosi. I spustio darove na stočić.

Dečak se pritajio, strepeći. Srce mu je jako kucalo. A onda je naglo zgrabio pokrivač i skočio. Uhvati je nečiju ruku, koja je pokušavala da se sakrije. Podigao je oči i pogledao. Otac je stajao pored njegove postelje.

Dečak se začudio:

- Pa ti si , dakle, oče, taj čarobni zlatnik!

Branko V. Radičević